

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Liber Nonus, Qui est de Iudæorum ad fidem Christianam conversione procuranda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

DE CONVERSIONE OMNIUM
GENTIUM PROCURANDA.

LIBER NONUS,

Qui est de Iudæorum ad fidem Christianam
conversione procuranda.

P R Æ F A T I O.

Judæo-
rum con-
versio
difficilis.

Judæo-
rum con-
versio
Deo
grata.

Judæi
Deo o-
lim in
delicijs.

Pus conversionis Judæorum ad fidem Christianam, valde arduum ac difficile est, quia in eorum cordibus hætenus velamen perfidiæ hæret, & ob firmatam perfidiam & obstinationem, & scelera multa ac flagitia, quibus repleti sunt, duriores cæteris infidelibus effecti sunt. Non tamen desperandum est de eorum salute: potens enim est DEVS, qui vult omnem hominem salvum fieri, & ad lucem veritatis, quæ est Christus, perducere. Idcirco assiduis precibus, jejunijs, alijsque pænitentia operibus, & laboribus ad cælestis auxilium implorandum præmissis, hujusmodi opus cum omni charitate, & fervore peragendum est. Est enim DEO gratissimum, quod & his rationibus astruitur.

Prima: quia apertissimis Scripturæ Sacræ constat oraculis, Judæos olim à clementissimo DEO in delicijs habitos, & universis orbis terrarum nationibus prælatos. Hoc quippe genus hominum è posteritate Abrahæ, in suum quasi peculium cooptavit, cum eo mirum quendam providentiæ modum exercuit: pro ejus amplificatione ac tutela prodigia multa patravit: legem singulari prærogativa contulit: oracula creberrima ad singulos penè dies reddidit: in terram feracissimam cæcis Regibus Chananæis induxit: in augustissimo templo, cum ea gente velut pacto fædere, præsentissimè affuit: illustrissimis eam victorijs exornavit: missis Prophetis per tempora diversa erudit: ac denique (quod supremum est) misso in terram unigenito, & coæterno Filio suo, qui ex ea stirpe carnem assumeret, privilegio planè mirabili, inter universos Adæ posteros insignivit. Quocirca nequit sanè dubitari, quin ea gens DEO cordi fuerit, quod plurimis argumentis Scripturæ sacre pervincitur. Quod verò ob atrocissimum scelus in Christi morte commissum, à Deo repudiata fuerit, communis peccantium conditio est, licet gravius illa peccarit. Neque deceat profecto pios animos à Judæorum conversione alienari, quod humanæ salutis auctorem conjuratione facta interemerint. Quin potius Christianæ pietati mirificè congruit, gentis olim DEO charissimæ vicem adversam dolere, & de ejus respicientia sedulò agere.

Secunda: Qui DEI gloriam imprimis augere cupiunt (quales oportet nos esse) ea studiosius conantur, ex quibus DEI honor & laus major existit. Jam verò exploratum est, auctiorem DEI gloriam ex Judæorum, quam ex cæterorum infidelium conversione prodituram. Quis enim non videat longè gloriosius esse eos, qui Christo pertinaciter resisterunt, eique necem invidentissimè machinati sunt, mutata mente converti: quàm si alij quilibet, qui non a deo protervè peccaverunt, sed vel ignorancia vel errore colorato seducti sunt, fidei Christianæ colla subdant? Profecto fortior hic divina veritas & major Christi laus, fama que se prodit,

Tertia:

Tertia Salus ex Iudæis est, Ethnicorumque felicitas per Judæos ortum, nec leve inciementum accepit. Constat scilicet Apostolos ex ea stirpe genitos in orbem terrarum salutem invexisse, ac propagasse. Erit ergo Christiana gratitudine dignum, Judæis vicem rependere, ut quemadmodum selecti aliquot viri ejus generis, Ethnicis in culpæ morte jacentibus salutem nuntiarunt, ita è populo Christiano è Gentilibus coagmentato selecti multi, ad Judæos gravi lethargo sopitos, & excæcatos destinentur, ut candidissimam divinæ fidei lucem aspiciant,

Quarta: plurima sunt vaticinia facta, quibus Judæorum conversio promittitur: & omnino patet eam conversionem per Christi ministros senescente mundo optatum finem fortitorem. Ita docet Augustinus libro 2. de Civitate Dei. c. 29. *Per ELIAM, inquit, magnum mirabilemque Prophetam, exposita sibi lege, ultimo tempore ante iudicium, Iudæos in Christum Dominum nostrum esse credituros, celeberrimum est in sermonibus, coram tribusque Fidelium. Ipse quippe ante adventum iudicis Salvatoris, non immerito venturus creditur. Cum venerit ergo, exponendo legem spiritualiter, quam nunc Iudæi carnaliter sapient, ad Christum verum eos convertet.* Nec modò quod diximus de ELIA, & predictum est à patribus, id sola ex traditione fidem capit: sed etiam ex ipsa Scriptura; Nam Malachias extremis verbis suæ prophetiæ hoc ipsum vaticinatus est de ELIA: facit enim Deum hæc loquentem: *Ecce ego mittam vobis ELIAM Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis: & convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniam & percutiam terram anathemate.* Loqui Malachiam propriè & secundum literalem sensum, de ELIA Propheta, & non de Joanne Baptista indicant verba illa Malachiz: *Antequam veniat dies Domini magnus & horribilis: quo haud dubiè significatur secundus Domini adventus, qui futurus est magnus & horribilis, cuiusque testis & præco futurus est Elias.* Confirmat hoc auctor libri Ecclesiastici in Cap. quadragesimo octavo: ubi laudans Eliam Prophetam, & de ipso commemorans prædicta verba Malachiz, sic ait: *Qui scriptus es in iudicij temporum, lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Jacob.* Quis igitur converteret aversos, nisi qui Divinæ veritatis conscius est? Aut quomodo implebuntur Scripturæ, per quas nobis DEI voluntas innotuit; nisi qui eas callent (Christiani videlicet) & sincère interpretantur, earum veritati famulentur? Etenim parum se fidum DEI ministrum exhiberet, qui attentè perpendens promissa DEI à Prophetis prædicta non eniteretur ea, quoad posset, explere. Nam si certissimum est, Judæos sub finem mundi ad Christum convertendos, eique cultum insignem allaturos, ut oracula sacra Patresque fatentur; quid ergo cogitant Ministri Christi, aut quomodo non cogitant senescente jam mundo adesse tempus Judæos evocandi, ac reducendi ad mitissimum Regem suum? Porro ante annos mille quingentos Apostolis ipsis videbatur hora novissima adventare, ut præteream posteriores Patres, qui novissimam tubam præsentire sibi videbantur. Quomodo ergo nunc mundo ad interitum evidentius festinante Ecclesiæ Prælati non properant divinis prædictionibus inservire?

Quinta, ab opportunitate; sanè, tamen si neque antiquissimæ Prophetiæ, neque mundi exitus instaret, ipsa per se Judæorum conditio, præsensque afflictæ gentis calamitas, veros Christi servos perurgere deberet ad opus maturandum. Eo quippe infamæ & vexationis Hebræi severo DEI iudicio devoluti sunt, ut (si accederet mediocri Principum Christianorum diligentia) facile Christo nomen daturi credantur. Neque omnes si adeo vecordes sunt, ut non animadvertant, gentem per tot sæcula post Christi mortem, à Deo derelictam, & ab universis hominibus ludibrio habitam, multum in Christi morte peccasse, jureque aliquid suspectum in ea fide quam colunt reperiri posse. Qua certè in causa à Christianis Doctoribus convinci possent, calamitateque propria eruditi, & rationibus permoti resipiscerent.

Sed ab exemplo: princeps Apostolorum ijs, qui erant ex circumcisione, uti genti DEO charissimæ, prædicator, & rector designatus fuit: ut pateat rem pretiosissimam fidelissimo Apostolo creditam, & magni à DEO factam. Ex quo efficitur, eos, qui petri legatione funguntur, & pro eo præsent, in hoc ipsum debere opus incumbere. Imò si rem ipsam attentè perpendamus, JESVS Christus Redemptor noster, non modo è stirpe Judæ ortus est, (quod abundè sufficeret, ut animiverè pij gentem hanc Christo reconciliare niterentur) verum & ipse per se ipsum in opus conversionis Judæorum incubuit, ut minister circumcisionis, quod planè mirum est; satisfique convincit opus hoc, quod persuadere conamur, voluntati Christi congruere, & opus verè Christianum appellari debere. Etenim omninò planum videtur sacrificium hoc æterno Patri acceptissimum fore. Si enim naturalem unigenitumque Filium in hoc opus legavit, ecquis non fateatur, adoptivos filios rem illi pergratam facturos, si exemplaris sui vestigijs insistant?

His

His rationibus Apostolici viri erecti, atque studio divini nominis incensi, torporem excutiant: & intima commiseratione gentis excæcæ ac derelictæ commoveantur, ut reliquæ Israël salvæ fiant. Quare merito plures sancti Patres, ac summi Romani Pontifices ad hoc opus diligenter obeundum, Præsules Ecclesiarum sæpè admonuerunt & excitarunt: multique alijs modis conati sunt eos ad viam veritatis reducere, ut constat ex Bulla Nicolai PP. III. incipiente *Vincam feret*: quæ habetur in Bullario Tom. I. & Clementis V. in Concilio Viennensi, eo sine instituit scholas & lectiones trium linguarum Hebraicæ, Chaldaicæ, Arabicæ, ut plenius habetur in *Clement. prima* de Magistris. Quæ constitutio postea fuit renovata in Concilio Basiliensi *sess. 19.* cupientes illius Concilij Patres, ut Judæi omnes Evangelicam veritatem agnoscerent, & in ea postquam cognovissent fideliter perseverarent. Ac denique Gregorius XII. ut Judæorum saluti oportunitus provideretur, specialem & salutarem edidit Constitutionem (quæ incipit, *Sacra Mater Ecclesia*), de prædicatione verbi Dei facienda Judæis semel in hebdomada. Quare Episcopi & Prælati nihil prætermittere debent, quò eos ad fidem perducant, ut aliqui saltem ex eis salventur: ostendendo eis ex veteris legis, & prophetarum libris Salvatorem nostrum JESUM Christum: ut in Actis Apostolicis B. Paulum & alios Apostolos sæpè tecisse legimus.

Ordo servandus.

Pro Judæorum conversione tria curabimus. Primum recensitis Judæorum erroribus, ostendemus Christum Dominum Messiam fuisse in lege promissum, neque alium expectandum esse. Secundò, de modo juvandi Judæos, & ratione agendi cum illis, ut ad fidem Catholicam perducantur. Tertiò, de communicatione cum Judæis, in quibus casibus sit prohibita, & quæ illis agentibus inter Christianos prohibeantur, dicemus.

LIBER IX.
PARS PRIMA.

De erroribus præcipuis Judæorum, & eorum
confutatione.

Judæorum errores.

UDæorum hæreses sive errores præcipui omnibus manifesti sunt: ad hos vero potissimum reducuntur: primo, Christum dicunt purum fuisse hominem, falsum prophetam, seductorem: quare alium Messiam in lege promissum expectant. præterea novum testamentum profusè respiciunt. Ac denique articulos fidei nisi creationis non credunt. Habent etiam errores alios plurimos apud Thalmud, de quibus infra dicemus.

Scriptores ad hunc versum eisdem veteres ac recentes.

S. Justinus Mart.
S. Cyprianus
Eusebius
Cassianus
S. Ambrosius
S. Augustinus
S. Hieronymus
S. Gregorius
S. Nylseus
S. Joannes
S. Chrysostr.
S. Cyrillus
S. Leo P.

Adversus Judæorum errores ex antiquis Patribus scripserunt, Sanctus Justinus Martyr in *dialogo cum Triphone Judæo*, de veritate Christianæ Religionis: S. Cyprianus Episcopus & Martyr. *lib. 1. & 2. contra Judæos ad Quirinum*, & in Tractatu sibi ascripto de *montibus Sina & Sion adversus Judæos*: Eusebius Cæsariensis *lib. 1. & reliquis sequentibus de Demonstratione Evangelica*, cujus etiam libri de præparatione Evangelica conferunt in permultis capitibus: S. Ambrosius in *libris de vocatione gentium*: S. Augustinus, cum *Oratione de 5. hæresibus adversus Paganos, Iudæos, Manicheos, Arianos, & Sabellianos*, tum *Orat. seu concione ad catechumenes contra Iudæos, Paganos, & Arianos*, Item alia *Orat. adversus Iudæos*: S. Hieronymus in *varijs Commentariis veteris ac novi Testamenti*, & compluribus opusculis atque Epistolis: S. Gregorius Nyssenus libro de *Trinitate adversus Iudæos*: & libro ei ascripto de *cognitione Dei*: Chrysostr. in *Homilia 44. in Matth. c. 12. Cum spiritus immundus*, in *Homilia seu sermone de Evangelio Nuptiarum factæ sunt*, contra Judæos, Gentiles, & Hæreticos, & in *V. Orationibus contra Iudæos*: S. Cyrillus Alexandrinus libro *adversus Iudæos*, & in *libris contra Iulianum Apostatam*: S. I. eo papa *Sermone 11. de Nativitate Domini*, ubi contra Judæos expectantes Messiam hominem: Sanctus Isidorus Hispalensis *lib. 1. contra Iudæos*, & *lib. 2. de vocatione gentium ad sanctam matrem suam Florentiam*, & alij ex veteribus, quos prolixum esset enumerare.

Ex

Ex recentioribus verò Petrus Damianus *contra Iudæos*; Petrus Alphonfus ex Iudæo Christianus, baptizatus anno 1106. libello seu dialogo *contra Iudæos & Saracenos*. ad Rabbi Isaac, quæ hodie circumfertur, tam Latinâ, quam vulgari Italicâ & Hispanicâ linguâ, legiturque *Tom. 4. Biblioth. Patrum*, & post Scrutinium scripturale Burgenfis: Nicolaus de Lira, præcipuè libello *contra Iudæicam perfidiam*, qui habetur in *fin. Glosse ordin. Paulus Burgenfis in Scrutinio Scripturarum*; Raymundus in *suo Pugione*; Petrus Cavalleria libro dicto, *Ælus Christi contra Iudæos*; Nicolaus Porchetus: Guilielmus Tutanus in *Fortalio Fidei*: P. Suarez *principio primi Tom. in tertiam partem D. Thoma*, & alii quamplures authores apud Possevinum *lib. 9. Bibliotheca*: plenius tamen apud Cardinalem de S. Severina in *suo Rituali*, Tractatu de *Infidelium conversione procuranda*.

Pet. Da-
mianus.
Pet Al-
phonfus
Rabbi Sa-
muel, Nic-
de Lira.
Paulus
Burgenfis.
Raymun-
dus.
Pet. Ca-
valleria.
Nic. Por-
chetus
Guil Tu-
tanus.
Suarez
&c.

De Messia adversus Iudæos Disputatio.

Tria nobis in hac Disputatione solita brevitate demonstranda sunt. Primum omnium est, Messiam Iudæis toties promissum jam pridem venisse: Secundum, Messiam in lege promissum fuisse Christum IESUM à Iudæis crucifixum, eum qui hodie à Christianis summâ veneratione colitur. Tertium demum est, Messiam verum, non esse purum hominem, sed hominem Denm, quod Hebræi pertinacissimè negant. Disputationem vero in octo capita dividemus, ut tota res planius liquidiusque constare possit.

CAPVT I.

Messiam jam venisse, celebri
Geneseos Cap. 49. testimo-
nio comprobatur.

Messia nomine nos cum Hebræis hominem quendam intelligimus, ex gente Iudæorum trahentem originem, à Deo & Prophetis prædictum, & promissum in regem & Salvatorem hominum. Hunc igitur Messiam jam venisse probamus primò, illustrissimo illo Geneseos cap. 49. testimonio, *Non auferetur sceptrum de Juda, nec dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*. Ex quibus sacra Scripturæ verbis hæc conficitur ratio: Non deficiet Principatus in Juda, donec veniat Messias; ergo cum jam defecerit, necesse est jam venisse Messiam. Cujus rationis vim, ut effugerent Hebræi, varias ejus prophetias, unde illa evidentissimè deducitur, interpretationes confinxerunt, quibus apertam, rectamque ejus sententiam perverterent atque adulterarent.

Viç. cap. 2. Tom. 5. Bibliotheca Theologica scilicet 7.
Quidam ergo ex Hebræis ajunt vocem Hebræam שֵׁבֶט Scheveth, quam noster interpret vertit sceptrum sive virgam, non denotare hoc loco virgam regni, sed tribulationis; ut sit sensus, Iudæos à tyrannide non esse liberandos, donec veniat Messias. Sed hæc expositio primo reddit falsum Jacobi vaticinium: apertissimum enim mendacium est, nunquam ex illo tempore, quo edita est Prophetia, recessisse à tribu Juda tribulationem usque ad Messia adventum: siquidem ex lib. Regum quisque non omnino stultus colligere potest, quam florens, quamque illustis, atque regalis Principatus in Juda fuerit à Davide usque ad Sedeciam. Secundò non congruit sequentibus vaticiniis verbis, illis videlicet, *Nec dux de femore ejus, &c.* quæ de tribulatione, aut tyrannica oppressione nullatenus intelligi possunt.

Exponunt alij prophetiæ hujus sensum in hunc modum: *Non deficiet sceptrum donec veniat*, hoc est, (inquit) *Non deficiet postquam venerit*. Sed quis non videt apertam corruptionem sensus? Quis enim unquam sanæ mentis *donec veniat*, mutet in *postquam venerit*?

Rabbi igitur Salomon, quem citat Pererius *3. Expositio* *Disp. contra Iudæos super cap. 49. Gen.* prædictis Iudæis doctior, ut vim nostræ rationis enervet, negat defecisse in tribu Juda sceptrum & imperium. Interroganti autem, ubi terrarum sceptrum habeat tribus Juda? Respondet, seu (aptius dixerim) fingit in eis regionibus, quæ sunt circa Mediam, Assyriam, Babylonem, & Caucasum montem: sed hoc impudensissimum mendacium est, & præterea non facit ad rem. Nam Patriarcha sanctus de Principatu loquebatur, quem Tribus Juda habitura erat in terra promissionis. Quod persuadent, quæ subjungit de fertilitate terræ, quæ forte obvenit tribui Juda, in divisione terræ promissionis.

Quarta interpretatio eorum est, qui ajunt verbum illud שֵׁבֶט Shiloh, pro quo Latinus interpret posuit, *Qui mittendus est*, signare urbem Silo, & sensum prophetiæ esse hunc, *Non auferetur etiam, donec veniat Shiloh*, id est, *donec in Silo ungetur in Regem Saul*; vel certè *donec ibidem assumatur in regnum Hieroboam*. Sed isti ad libitum, & sine ratione loquuntur, & falsam reddunt Prophetiam, dum interpretantur: falsum enim est, Saulem, qui creatus est in Masphat, 1. Reg. 7. & Hieroboam, qui in Sichem 3. Reg. 6. 10. assumptos esse in regnum in Silo. Denique nemini eorum consonant sequentia Prophetiæ verba: ut omittam non fuisse initio regni Saulis translatum imperium à domo Juda, qui ante Saulem illud non obtinebat, neque post Saulem à domo Juda defecisse, cum potius tunc Imperium in ea tribu fundatum sit per Davidem, qui erat ex ea tribu.

Sed

5. Expo-
silio.

Sed audiamus Julianum Apostatam, qui vaticini-
um hoc non de Messia, sed cum alijs Hebraeis
de Nabuchodonosor Chaldaeorum Rege inter-
pretatur. Vtrumquam inepta sit expositio, verba
illa demonstrant, *Et ipse erit expectatio Gentium:*
quæ profecto Nabuchodonosor non conveni-
unt, quem summo acerbissimoque odio Gentes
prosequantur, non diligebant, timebant, non ex-
pectabant.

6. Expo-
silio.

Alij demum vaticinium hoc sub conditione
quadam intelligendum esse existimant, sub hac vi-
delicet, si Juda legem Dei servaverit. Sensus proin-
de erit: Non deficiet principatus, donec veniat
Messias, si tamen populus meus legem servaverit
veri Dei. Sed isti & temerè loquuntur, & sibi fin-
gunt, quæ sibi placent. Vaticinium enim Jacob
nullam conditionem habet, neque quod ea subin-
telligi debeat, usquam in sacris litteris significatur:
& si semel hæc interpretandi licentia concedatur,
nihil in Scriptura firmum aut syncerum reperiri
poterit. Accedit, quod dum vaticinium isti conan-
tur exponere, Vaticinantis, & Dei præsertim finem
tollunt, qui ea Prophetia volebat advenus Messia
tempus certò posse cognosci. At si sub arbitraria
illa conditione intelligitur, tempus ex ea nun-
quam dignosci poterit.

Galatinus

Iræneus

Cyprian.

Iust. Mart.

Ex Sua-
ren.

Maneat ergò vaticinium hoc de Messia abso-
lutè intelligendum esse, & nomine *Shiloh* Messiam
denotari, ut Rabbini Christo antiquiores doce-
bant, ut Galatinus refert *lib. 4. c. 4.* & Chaldaica
paraphrasis, quæ apud eos magnæ existit auctori-
tatis expressè posuit: *Donec veniat Messias: cui om-
nia, & quæ antecedunt, quæque subsequuntur op-
timè conveniunt. Imò neque alteri accommodari
ullo modo possunt, ut benè exponit Iræneus lib. 4.
c. 33. & Cyprianus Epistola 63, aliàs lib. 2. Epistola 3.
Iustinus Martyr. Dialog. cons. Tryphon, & auctor
Questionum ad Antiochum, quæ feruntur no-
mine Athanasij quasi. 103.*

Sed cur dices, Messias nomine *Shiloh* significa-
tus est? Vulgatus interpres nomen *שילוש Shiloh* à
verbo *שלוש Salub*, quod *mittro* significat, deduxit,
quo quidem *missum* seu *mittendum* significat:
quod nomen in Scriptura accommodatur *Messia*,
quasi per antonomasiam, ut quemadmodum ille
singulariter pronissus est, ita nomine *Venturi* sin-
gulariter significetur. Sed obstat, quod alijs liti-
ris scribitur verbum *Shiloh*, quando *missum* signi-
ficat, quam in hoc loco *Gen.* habeatur, ut de nomi-
ne *Shiloh* videre est *Esaiæ cap. 8.* Sed id fortassis ef-
fecit, quia eisdem litteris scriptum invenit, sed si
scribatur eo modo, quo nunc habetur in He-
bræo, abundantiam pacis significat, & ita *Shiloh*
idem erit quod *pacificus*, quod de Messia præ-
dictum est, *Zacharia 9.* Restat nunc ad nostræ fidei
majorem confirmationem, ut exponamus, quo-
modo signum illud tempore Christi Domini fue-
rit exhibitum, quod *Cap. seq.* præstabimus.

CAPVT II.

Exponitur quemadmodum veritas
hujus prophetiæ, cum ipso e-
ventu, ejusque successu
consentiat.

EX pluribus prædicti vaticinij expositionibus,
quibus DD. Catholici docere student, quo-
nam pacto Prophetiæ hujus veritatis eventus, &

res ipsa planè respondeat: nos tres tantum, quæ
probabiliores nobis visæ sunt, in medium addu-
cemus, ut prudens lector eligat, quam maluerit.
Alias expositiones placuit suppressere, tum quia
brevitati studemus, tum ne quando cum Judæis
suscepimus disputationem, cum Catholicis certa-
re videamur. Conducet autem illud, in quo totius
difficultatis cardo vertitur, capitis hujus initio de-
monstrare, ut solutio deinde facilius percipiatur.
Summa igitur difficultatis hujus in eo versatur,
quòd videatur multò ante adventum Christi de-
fuisse sceptrum à domo Juda, tempore videlicet
Sedecia, & ultimæ Babylonica captivitat: quam
deolvere oportet, non quidem propter Judæos,
contra quos ea Prophetia de Messia exposita tan-
tundem facit, ac si ante adventum Christi seep-
trum à tribu Juda defecisset, (tunc enim quoque
benè argueretur, ergo Messias advenit, quòd ne-
gant,) sed ad nostræ fidei, ut *Cap. superiori* diximus,
confirmationem.

Hanc ergò difficultatem ut solvant quidam,
supponunt primo nomine *Juda* intelligendam esse
specialem tribum à reliquis distinctam; sed ex ea
præcipua & paucis ex tribu Benjamin totam Ju-
dæorum gentem constituisse, à tempore Salmana-
sar Regis Assyriorum, à quo regnum Israel, quod
decem tribubus constabat, ita vastatum fuit, ut
ejus nulla deinceps mentio habeatur, constat 4.
Reg. 7. Unde fit, solum regnum Juda permanfisse
usque ad Christum, quod quidem solum ferè do-
mum, ex tribu Juda complectebatur: dicitur enim
3. *Reg. 12.* solum tribum Judam secutum esse do-
mum David, quia quamvis tribus Benjamin secu-
ta fuerit Roboam, tamen vel non fuit integra sicut
tribus Juda, vel non habetur ratio ejus, propter
dignitatem & excellentiam tribus Judæ: unde 4.
Reg. dicitur: *Iratusque est Dominus Israel, & absulit
eos à conspectu suo, & non remansit nisi tribus Juda
santummodo.*

Supponunt secundo, nomine *Sceptri* vel *Ducis*,
aut non esse intelligendam dignitatem, & pote-
statem Regalem propriè; vel certè non solum il-
lam, sed quamcunque primariam & principalem
potestatem regendi, & judicandi populum: ita ta-
men, ut si utraque significari dicitur, altera nomi-
ne *sceptri*, altera nomine *Ducis*, non sit necesse
intelligere Tribum Judam fuisse habituram
utramque usque ad adventum Messia, nec utraque
simul fuisse carituram, atque adeo alteram saltem
habituram fuisse donec veniat, &c.

Quibus suppositis, non est difficile intelligere,
quomodo verum sit dignitatem hanc fuisse ali-
quando in tribu Juda, & in ea perseverasse usque
ad Herodem; cum, quia licet hæc potestas ad sa-
cerdotes, & proinde ad tribum Levi derivata sit;
hoc tamen factum est, quatenus tribus Levitica
per matrimoniorum conjunctionem una cum tri-
bu Judæ effecta est, & ab illa particeps regalia
splendoris facta est; tum etiam quia Concilium
illud ab Hebræis *Sanhedrin* nuncupatum, & ab
Herode dissolutum, penes quod erat judicandi
potestas, ex tribu Judæ majori ferè ex parte constabat,
quòd evidens est de posteriori tempore, quan-
do, ut diximus sola ferè Judæ posteritate totus He-
bræorum populus constabat. Si vero inquiras,
quoniam fundamento *Sanhedrin* hoc supponatur.
Resp. Præter graves Auctores, qui de illo loquun-
tur, non leves extare in Scriptura conjecturas: si-
quidem Moyses 70 senes elegisse dicitur, De qui-
bus non ineptè intelligi potest illud Deut. 17. *Si*

4. Reg. 7.

3. Reg. 12.

Deut. 17.

1. Par. 26. *ris, ascende ad locum, quem elegit Dominus, &c. & 1. Paralip. 26. In qua parte domus erat seniorum consilium.* Hoc verò Sanhedrin non fuit ablatum tempore captivitatis, ut sumi potest ex Daniel 1. 3. ubi senes populi judicaverunt Susannam, ubi Glos. & Liranus adverteunt eos fuisse de tribu Juda.

Secunda expositio est aliorum, qui malunt vaticinium hoc interpretari in universum de ipsa gente Judaica, de tribu autem Juda secundum quandam applicationem, sive (ut Theologi loquuntur) per appropriationem, ut h. c. sit prophetie hujus sensus: futurum semper in gente Judaica principatum donec, &c. Cui expositioni non obstat aliqua brevis interruptio, qua tempore captivitatis in Babylone, sive Perside conigit. Qui principatus defecit tempore Herodis, qui fuit alienigena, & proinde tempore Christi Domini, hoc est, Messie. Tue- u. hanc sententiam Benedict. Pererius *Comm. in Genesim c. 4. q. pro qua adducti Justinum in Dialogo cum Tryphone Judaeo. Eusebium lib. 7. hist. Ecclesiastica c. 6. Athanasium lib. de Incarnatione Verbi, Ambrosium in lib. de benedictionibus Patriarcharum c. 4. Chryl. Hom. 67 in Gen. exponentem hanc prophetiam, Augustinum lib. 18. de Civit. Dei c. 45. Theodoret. quest. ultima in Genesim, Ruertum lib. 9. Commentar. in G. n. c. 9. & lib. 3. de victoria verbi c. 9. quos omnes Patres prædicti Auctor in suam sententiam trahit, neque extorquere videt.*

Hanc expositionem tuetur Pererius secundum Eusebium, Athanasium, Ambrosium, Chrysolostomum, Augustinum Rupertum. &c.

Obijciunt autem Jacobum Patriarcham, cum vaticinium illud proferebat, allocutum fuisse Judam, & ejus tribum, non totam Hebraeorum gentem Resp. Jacobum voluisse tunc pronunciatem ad totum populum spectantem, cum de tribu Juda loquebatur, tribus de causis. Primò, quia prænoterat principatum Judaicum futurum penes tribum Juda, & longissimo tempore & floridissimam: nobilissimam igitur partis nomine non incongruè eorum populum nuncupavit. Secundo, quia item præviderat futurum, ut universus populus ad tribum Juda rediret, & ab ea nomen acciperet, quod coningit teste Josepho lib. 1. Antiq. post reditum ex captivitate Babylonica, qui septem & principatum tenuerunt, fuerunt ex tribu Levi. Ipse tamen principatus fuit ex tribu, & in tribu Juda, namque ipsa regio, & ditio ejus regni, & sedes, & sedes regni, & civitas regia erant tribus Judæ, quæ proprie appellabantur Reges, & regnum Juda, non autem Levi. Hoc autem regnum licet Herodes quoque habuerit, quia tamen & fuit alienigena, & quia illud non habuit legitime, idè rectè dicitur regnante Herode defecisse sceptrum à domo Juda, quo tempore advenit Messias.

In hac tertia causa nuper explicata traditur fundamentum tertiæ expositionis prædictæ Prophetie, quæ certe æquè probabilis est ac superiores, & fortasse non deerunt, quibus magis placeat hæc tertia expositio (de qua mox sumus dicturi) quam reliquæ.

Tertia prophetie expositio. Dicunt ergo alij, est que in ordine tertiæ sententia, totam hanc Prophetiam intelligendam esse proprie de tribu Juda, à qua sceptrum & principatum non defecisse docent usque ad adventum Messie (omisso captivitate tempore, ut supra dictum est) quia licet seculente jam Judæorum regno, & ad occasum festinante, qui regnum tenerent essent Sacerdotes ex tribu Levi, non proinde tamen sceptrum à domo Juda defecit: sicut quamvis corona Polonica in Henricum Valesium aliquando translata fuerit, non proinde cecidi Polonorum regnum: & quamvis corona Hispanica

nunc decoretur Austria, non idcirco defecisse rectè diceretur corona, vel sceptrum Hispanicum. Ad eundem igitur modum de scepro ac principio Hebraei populi, ac de tribu Juda cogitare, & sentire convenit. Hæc verò dixisse sufficit ad exponendum quam ratione veritas hujus Prophetie cum ipso eventu, rerumque successu congruatque consentiat. Nunc ad rationes, quibus Messiam jam venisse demonstraretur contra Judæos, revertamur.

CAPVT III.

Idem Danielis illustri testimonio comprobatur, & vaticinium exponitur.

Secundum Scripturæ sacre testimonium, quo magis est vulgare & tritum eo est magis efficax ad Judæorum sententiam, vel (melius dixerim) errorem convincendum. Illud vero ext. 9. Danieli definitur, ex quo deduci non poterit finium argumentum, nisi prius explicetur. Ne autem necesse sit bis sacre Scripturæ litterarum longiusculam repetere, primis istam verbis, & sequentibus successibus tibi exemus expositionem.

Ductus à Dario Assueti Astyagis filio captivus in Babylone Danieli anno 1. Darij, post evertam Babylonem, & occisam Balisafarem, dum attentè Jeremias vaticinium de captivitate illa perlegeret, DEUM obnixè exorare pro liberatione populi Hebraei, & reditu in patriam, simulque fortassis, ut qui vir desideriorum esset, spirituales liberationem per Messiam futuram cupiens; DEUS, qui dives est in misericordia, ejus liberalitatem maxime decet plus homini concedere, quam ipse postulet, misit ad eum Angelum Gabrielem, qui post pauca ita illum allocutus est:

Septuaginta hebdomades abbreviata sunt. Quasi expressis diceret: Diuturna veltia, o Daniel, a quo longissima Messie expectatio, ad breve septuaginta hebdomadarum spatium, DEO miserante, reducenda est. Per breve siquidem fuit tempus hoc 490. annorum, cum superiori comparatum. Et profectò propriissime verbo illo (abbreviata sunt) usus est Angelus, siquidem in familiari sermone, quando tempus ad aliquam actionem præscriptum finitur, jam jam dicere solemus dies abbreviari. Dixi tempus septuaginta hebdomadarum 490. annis constare, quia certum est eas hebdomadas non posse esse dierum, sed annorum septem singulas, non plurius, septem quidem simplicium annorum numerus *Levi. 25. & Gen. 29. Levit. 25.* hebdomada nuncupatur; plurium autem, licet *Gen. 29.* quidam Hebraei fingant, id tamen & tenere faciunt, sine ullo videlicet Scripturæ sacre fundamento, pro suis ineptè. Si quis enim pro suo arbitrio hebdomadas septuaginta annorum fingat, cui non licebit eisdem 700. annorum, vel 7000. vel etiam 70000. componere, ne convinci possit hebdomadas adhuc esse completas? Et certe ex verbis Angeli, infra exponendis, omnino constat tempus illarum hebdomadarum jam esse transactum, ut annotabimus suo loco. Certum sit igitur has hebdomadas septem simplicibus constare annis æqualibus, & eisdem rationis, & continua quadam successione fluentibus, sine fundamento enim distinguantur, & non possent certum ex illis adventus Messie tempus deduci, quod amen voluit hoc vaticinio Angelus indicare, qui subjungit,

Vid. Cap. 3. sect. 7. Tomi 5. Biblior. Theolog. nost. Dominici à SS. Trinitate 1616.

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

Ex Lirano Super populum tuum, hoc est Hebræorum: & super urbem sanctam tuam, id est, Hierosolimam. Ut consummetur pravaricatio, & suam accipiat peccatum. Id est, ut deleatur peccatum, meritis passionis Christi. Non ut Rabbi Salomon interpretatur, ut desistant à pravaricationibus suis Hebræi, tempore excidij Hierosolymitani, quia ita exposita propheta esset falsa, quia non destruerunt tunc à peccatis Hebræi, imo, ut verè Lirano ait, sunt auctores & pravaricatores, & multis alijs peccatis irretiti.

Et adducatur Justitia sempiterna: Et adducatur Christus, quia ipse nostra est justitia, ac sanctificatio, quæ in via inchoatur, & in patria perficitur. *Et impleatur visio & prophetia,* Hoc est, omnia quæ de Christo à Prophetis sunt prædicta, quæ luce clarior in Christo completa sunt, ut in secunda Disputationis parte largius prosequemur.

Et ungatur Sanctus Sanctorum. Hebræi legunt Sanctum Sanctorum, hoc est, templum, arca testamenti, & vasa sanctorum per Messiam recuperanda, contra Jerem. 3. in diebus illis, ait Dominus, non dicent ultra: Arca testamenti Domini, neque ascendet super cor, neque fiet ultra, &c. Sensus ergo est, Et, Christus verè Sanctus Sanctorum, propter excellentem sanctitatem ungetur. De Christo enim dicitur, Unctus oleo latitæ præ participibus suis. Notandum vero hoc est elogium, quo Angelus eum, de quo loquitur, Sanctum sanctorum appellat, quod certè Christo optimè convenit, alteri cuiuslibet nullatenus. Is enim Sanctus Sanctorum tantum dici potest, qui Sanctos omnes longè superet, fonsque sit totius sanctitatis. Notandum id, inquam, maximè, ut videas, quàm perspicuè Angelus de Messia loquitur.

Scito ergo, & animadvertite: ab exitu sermonis, ut iterum adificetur Hierusalem. Hebræi legunt, de exitu sermonis, ne cogantur verba hæc, de hebdomadarum initio interpretari: sed pervertunt manifestè litteram, in qua ab, non de habetur: significat autem à tempore, quo profereatur edictum, seu facultas concedetur reedificandi Hierusalem, quod promulgatum est ab Artaxerxe 20. anno regni sui, vel certè juxta expositionem Lirani; Burg. & Galatini, à tempore, quo à Deo exivit sermo ad Jerem. de reedificanda Hierosolyma ab anno videlicet 4. Sedecie.

Usque ad Christum ducem. Exponunt Hebræi usque Cyrum, qui dicitur est Christus, Isa. c. 45. Sed errant; nam de eodem Christo dicitur paulò infra, occidendum esse in Hierusalem, quod Cyro convenire non potest. Recta ergo expositio, *Usque ad Christum ducem,* id est, usque ad tempus, quo Messias incipiet hominibus manifestari, prædicare, docere, seu usque ad illud tempus, quo incipiet Christus publica miracula edere.

Hebdomades septem & sexaginta due erunt: hoc est sexaginta novem.

Et rursum adificabitur platea, & muri in angustia temporum. Quasi expressius diceret, in primis septem hebdomadibus reedificabuntur muri Hierosolymae.

Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus. Post videlicet hebdomadas sexaginta duas, septem prioribus, in quibus Hierusalem renovanda est, suppositis, occidetur Christus ille, de quo supra locutus est, Messias. Hucusque visum est explicare hujus vaticinij litteram subobscuram propter Hebræorum expositiones, quas rejecimus: qualisque fufius rejicit Lirano sup. illud c. 9. Danielis, & novissimè Pererius. Ex ea nunc nobis liceat rationem conficere: Daniel prædixit post 490. an-

nos advenurum Messiam, sed hoc tempus jam elapsum est, undecumque Auctores illud exordiantur, aut quocumque modo illud concludant; ergo stultum est Messiam adhuc expectare. Major constat ex supradictis in eam exponendum Prophetiam, ubi diximus in ea sermonem esse de Messia, & septuagintas hebdomadas 490. annis constare. Minor quoque est evidens, ergo, &c. Diximus vero undecumque auctores hebdomadas exordiantur, aut quocumque modo easdem concludant, quia extant de hac variæ multipliceseque sententiæ, variæ quoque temporum Chronologie, ut in tanta sententiarum varietate, & homanarum historiarum incertitudine, difficile admodum sit, annorum seriem aliquam adducere, quæ lectoris diligentis animum omnino sedare possit, quàm idcirco præmittimus, & studiosum ad Liranum, & ex recentioribus ad Pererium in c. 9. Danielis, & ad Suarez. 1. Tom. sup. 3. p. d. 1. sect. 2. Legantur etiam Joan. Driedo lib. de Scripturis & dogmatibus Ecclesiasticis: & ex veteribus Eusebius lib. 8. de Demonstratione. Evang. c. 3. Tertullianus, qui lib. contra Judæos enumerat hebdomadas, quem Hieronymus in Danielem sequitur. Prosper verò de prædicationibus divinis p. 2. c. 35. refert Hieronymum ac valde laudat. Nobis, ut diximus, satis esse debet hebdomadas septuaginta undecumque numerentur, jam effluxisse, atque ad eam Messiam jam venisse.

CAPVT IV.

Alio ejusdem Danielis loco, eadem veritas demonstratur, & de Judæorum calamitatibus differitur.

Tertium igitur testimonium est apud eundem Danielem post verba capitis præcedenti allata: ex quo apertius colligitur eum loqui de Christo; nam postquam dixerat, post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, addit: Et non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et Civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vastitas, & usque ad consummationem & finem durabit desolatio. Ex hoc loco propterea licet argumentari ad nostrum institutum: quia omnino vastatio Hierusalem per Vespasianum, & calamitas ista Judæorum, quam cernimus, est illa ipsa, quæ secundum hanc prophetiam est duratura usque ad mundifinem, atque adeo consequens est, ut fateamur jam Messiam advenisse, fuisseque ante istam Judæorum cladem occisum. Quod manifestissimè apparet demonstrando differentiam hujus calamitatis, quæ à Vespasiano illata, usque in hanc diem perpetuo premit Judæos, atque aliarum calamitatum priorum, quæ ante Salvatoris nostri adventum perpeffi sunt. Hinc enim apparet, non, sicut priores calamitates, certum quendam exitum, & terminum habuerunt, ita quoque hanc esse aliquando finiendam.

Si quis igitur hujusmodi calamitatum differentias conquirat, nimirum quinque reperiet. Principio antiquiorum calamitatum, quæ acciderunt tunc inter Judæos ante Domini nostri ortum, tres fuerunt hanc omnium gravissimæ, & super alias memorabiles, timam Prima fuit Ægyptiaca: secunda Babylonica: tertia, Judæorum sub Rege Antiocho Epiphane, tempore tum Machabæorum Judæiulerunt. Inter quas & prælamitam Judæorum calamitatem, quinque, ut dixi, tem, que norari post Do-

caruisse.

terem. 30

Josephus

lib. 3. c. 9.

Levit. 25.

Sap. 3.

simis run. p. 6

minu-
stru-
nem
accidit
& alias
prios
eo quod
aliarum
fines
dictos
fir, hujus
vero non
Gen. 15.
terem. 25
& 29.
Dan. 8.

Secunda
quod
heclon-
ge sit
diutur-
nior alijs.

Exod. 12.

Tertia,
quod in
hac care-
ant Pro-
phetis.

Quarta,
quod in
hac nulla
eis fiant
miracula
Quinta,
quod
nullos in-
signes vi-
ros ha-
buerint.

Septem
singula-
ribus Dei
benefi-
cjs Ju-
deos
post cap-
tivitatem
Babylon-
nicam

à Moyse fabricata, quam postea non habuerunt, prædicente id Hieremia cap. tertio : In diebus illis (inquit) non dicent ultra: Arca testamenti Domini, neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, nec visitabitur, nec fiet ultra. Alterum erat oracula & responsa Dei ex ipso propitiatorio frequenter Judæis data. Tertium fulgor ex lapidibus pretiosis, qui erant in rationali Pontificis, mirabiliter emicans, atque exsplendescens, & futuros eventus Judæis demonstrans, ut tradit Josephus libro tertio Antiquitatum Iudæicarum. Quartum ignis calidus descendens, & consumens sacrificia. Quintum Spiritus sancti gratia spectabili aliquo signo immiscens se sacræ unctioni, quo Reges, & Pontifices ungebantur. Sextum donum Prophetiæ. Nam Prophetarum omnium novissimi fuerunt Aggæus, & Zacharias, hisque posterior Malachias, quem plerique Esdras fuisse arbitrantur. Septimum triplicatus terra fructus quolibet sexto anno, in tres annos alimentis hominibus, propter septimi anni quæ emissetur: hoc enim DEUS promiserat Levitici cap. vigesimo quinto. Hæc Lector uberius, atque enucleatius tractata reperiet apud Divum Chrysostomum Oratione tertia adversus Iudæos, apud Nicolaum de Lira super 6. cap. prioris libri Machabæorum, & apud Petrum Galatinum libro 4. cap. 17. His igitur præclarissimis Dei beneficijs atque ornamentis carere Judæi, postquam discussa Babyloniæ servitute, in patriam regressi sunt. Sed nihilominus tamen libertate, urbe, templo, regnoque, & quod caput est, DEI gratia, & protectione fruebantur. His autem rebus omnibus cernimus eos post illam Vespasiani & Titi cladem, videlicet ob Messie necem nefarie pattatam, usque ad hanc diem fuisse privati-

tos. At enim respondent quidam Judæi, se hanc calamitatem non pati propter eadem Messie, quæ post quem ipsi etiamnum venisse negant: sed virtutis explorandæ probandæque causa, scilicet, ut eorum virtus rebus adversis, sicut igne aurum purior atque illustrior existeret, quemadmodum scriptura ait: *Tanquam aurum in fornace, probavit electos Dominus, & quasi holocaustum accepit eos.* Sed hoc responsum mendacij atque impietatis convincitur. Titim, quia hæc calamitas non modo est corporalis, sed etiam spiritualis, magna spiritualium bonorum jacturam continens: carent enim Prophetis, miraculis, cultu divino, & Mosaicæ legis observatione. Pænam autem spirituales non ad probandam virtutem, sed ad puniendam præterita scelerata DEUS infligit. Denique Judæi sic respondentes mendacem faciunt Deum: quippe amplissimis verbis, Deus sæpe numero promittit, ut videre est in Deuteronomio cap. undecimo, & 28. se populum Hebræam, si quidem is bene ac pie viveret, atque in legis quam per Moysen illis dederat observantia, obedientiaque permaneret, conservaturum omni tempore in terra Chanaan, quam possidebat, à cunctis hostibus defensurum, cunctisque malis liberaturum, atque omni bonorum genere cumulaturum.

Alij respondent, se non propter necem Messie, sed propter alia quamplurima, & gravissima flagitia, quæ admiserunt, iram Dei adversum se irritasse: tantamque ejus animadversionem, & vindictam, quantum necesse est, promeruisse. Verum tamen & hoc responsum falsitatis arguitur: etenim querendum ex illis est, quænam fuerint Nulla scelerata ab ipsis commissa, propter quæ tam graviter puniantur. Nimirum duo reperiantur in Sacris litteris, omnium scelerum maxima, & gravissimis sunt: quæ

eis hanc tam gravem calamitatem iniecerunt praeer Christi necem.

simis verbis à DEO reprehensa, & acerbissimis supplicij vindicata, scelus idololatriæ, & cædes Prophetarum: hæc duo super alia omnia DEUS exprobrat Judæis, & propterea testatur, gravissimas quasque eorum captivitates, & calamitates, præsertim verò Babylonicam, ipsi contigisse. Atqui nec post dissolutam captivitatem Babylonicam, nec post Salvatoris nostri adventum legitimus Judæos aut publicè idola coluisse, aut Prophetas occidisse. Itaque post id temporis, quod ad ista duo scelera spectat, quodam modo melior fuit populus Hebræus, quam antea fuerat. Non igitur magnitudo & diuturnitas præsentis Judæorum calamitatis, vel ad prædicta duo scelera, vel ad alia quæcumque, præter cædem Mesia: referri potest. Sed esto fuerint idolorum cultores, Prophetas occiderint, non ideo tamen conveniens prædictis sceleribus erat præsentis Judæorum calamitas. Hæc namque scelera fuerunt antea apud illos creberrima, quorum tamen non nisi septuaginta annorum captivitate, pœnas luerunt. Nullum igitur exitum habent, nullam labebram Judæi: quocumque se verterint, tenentur constructi.

Eximia D. Hieronymi in Judæos sententia.

Juvat hoc loco referre, quæ D. Hieronymus ad hanc Judæorum voluntariam cæcitatē, perfidiamque redarguendam posuit in Epistola 129. quam scripsit ad Dardanum: Multa (inquit) Judæa scelera commisisti, cunctis circa te servisti nationibus: ob quod factum est utique propter idololatriam, cumque servisses, crebrè tui miserus est DEUS, & misit iudices & salvatores, qui te de servitute Moabitaram, Ammonitarum, Philistinorum, ac diversarum gentium liberarent. Novissimè sub Regibus offendisti DEUM, & omni tua provincia gente Babylonica vastante deleta est, per septuaginta annos, templi solitudo permansit. A Cyro Rege Persarum est laxata captivitas: extructum quoque est sub Dario templum. Quæ passi sis à Mediis, & Ægyptiis, & Macedonibus, non enumero: nec tibi adducam in memoriam Antiochum Epiphaneum, crudelissimum omnium tyrannorum: nec Pompeium, Gabinium, Scaurum, Varium, Cassium, Sossiumque replicabunt, qui tuis urbibus, & præsertim Hierosolyma, insultarunt. Ad extremum sub Vespasiano, & Tito urbs capta templumque subversum est. Demda civitatis usque ad Adrianum Principem per quinquaginta annos mansere reliqua: post illam eversionem usque ad hanc diem paulò minus, quam per quadringentos annos, & Urbis & templi ruina permanent. Ob quod tantum facinus? Certè non colu idola: sed etiam serviens Persis & Romanis, & captivitate pressus iugo Deos ignoras alienos. Quomodo clementissimus quondam DEUS, qui numquam tui antea oblitus fuerat, nunc per tanta spatia temporum non adducitur, ut solvat captivitatem, & ut verius dicam, expectatum tibi mitat Antichristum? Ob quod, inquam, facinus & tam execrabile scelus, aperit à te oculos suos? ignoras: Memento vocis parentum tuorum, Sanguis ejus super nos & filios nostros.

Matt. 27. Et, Hic est hares, venite occidamus eum, & nostra erit hereditas; Et, Non habemus Regem, nisi Casarem. Habes Joan. 19. quod elegisti, ad finem mundi usque serviturus es Casari, donec gentium intres plenitudo, & omnis Israel salvus fiat, & qui quondam eras in capite, vertatur in caudam. Hactenus verba D. Hieronymi.

Neque cuiquam mirandum accidar, hanc tam manifestam, testatamque oraculis Prophetarum, atque tuorum multorum experientia comprobata de Mesia: adventu, & morte doctrinam, non videre atque intelligere. Si quidem hæc ipsa cæcitas, una est de multis alijs, & quidem maximis Judæorum pœnis, quibus illi, propter necem Mesia:, à Deo puniti sunt. Duplici enim pœnarum ge-

nere multati sunt. Unum fuit corporale: & hoc triplex, amissio regni, ac dignitatis, perpetua urbis ac templi desolatio, & sempiternum exitium, innumeris malis miserisq; referentem.

Alterum pœnæ genus fuit spirituale, tantò sanè gravius, & exitiosius priore, quantum & poitionibus bonis eos spoliavit, & acerbioribus malis affecit. Et hoc duplex; excecatio mentis, & obduratio cordis, videlicet ad intelligenda, credendaque, atque amplectenda, quæ ad Mesiam pertinebant. Hoc duplici pœnarum genere plectendos esse Judæos Isaias c. 6. illis verbis indicavit: Excaeca cor populi hujus, & aures aggravata, & oculos ejus clauda, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanam eum, & dixi, Usquequo Domine? & dixit, Dones desolentur civitates absque habitatore, & domus sine homine, & terra relinquantur deserta. Hoc scilicet vaticinium Salvator nolte: in Evangelio Joan. cap. 12. ad se & Judæos, qui sibi credere recitabant, pertinuisse declaravit. Illud quoque quod in Deuter cap. 28. dixit Moyses de Judæis, Percutiat te Dominus amentia, & cæcitate ac furore mentis: & palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas, omnia tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeam, qui liberet te. Hoc, inquam, quod Moyses dixit, nunquam verius, quam jam in Judæos dici posse intelligimus. David præterea Psalmo 68. cum sub persona sua exposuisset, quam indignis & acerbis modis tractandus esset Mesias à Judæis, scilicet propter certitudinem Prophetiæ, in prædicando futura, usus verbis præteriti temporis, proximè varias pœnas, partim corporales, partim spirituales, tam immani eorum scelerum comparatas, subjunxit: Fiat (inquit) mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & scandalum: Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva. Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit quis habitans. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolerem vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non inirent in justitiam tuam. Dilectant de libro viventium, & cum justis non scribantur.

Davidem autem hæc vaticinantem, prophetico spiritu, spectasse Judæos, qui Dominum nostrum occiderunt, & doctrinam ejus oppugnarunt, non tantum accipere noluerunt, testem habemus, quo non gravior alter, D. Paulum capite undecimo Epistola ad Romanos. Qui quidem Paulus capite tertio posteriori Epistola ad Corinthios, elegantè argumentatur, obvios esse Judæorum sensus ad divina mysteria, præsertim ea, quæ Mesiam attingunt, intelligenda: Olim, inquit, non poterant Scripturæ Judæi aspiciere faciem Moysi, nisi velatam, nempe in hodiernam usque diem, velamen manet Judæis in lectione veteris testamenti: quod tamen per Christum evacuetur. Itaque Judæus sine fide Christi legens Scripturam, reperit eam velatam, nec menti perviam ad intelligendum. At cum primum fide Christi imbutus est, velamen ex ipsa Scriptura, & ex corde ejus auferatur. Idem Paulus 2. cap. posteriori Epistola ad Thesalonicenses, testatur Judæos expositos esse omni seductioni, & errori, eò quod claritatem veritatis non receperunt: ut salvi fierent: ideoque (inquit) mittes illis DEUS operationem errorum, ut credant mendaciam, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

Isa. 6.

Joan. 12.

Deut. 28.

Psal. 68.

Judæi ha-

bent fa-

ciem ve-

laram ad

tingunt

Scriptu-

re myste-

ria intel-

ligenda.

CAPVT V.

Secunda disputationis pars, in qua ostenditur Christum IESVM MARIÆ Filium, verum fuisse Mesiam.

Validissimis & quam plurimis argumentis, Christus Dominus ostendit se esse verum Mesiam, ut sic etiam adimpleatur predicta in superioribus Danielis prophetia, illis verbis, *Confirmavit autem pactum multis*: ubi clarè prædixit Christum Dominum Evangelium, seu novum testamentum, (id enim sonat pactum) multis testimonijs, & argumentationum generibus comprobaturum. Quinque verò præcipuè modis sive argumentorum classibus demonstratur Christum Dominum, verum fuisse Mesiam, ejusque doctrinam à DEO esse profectam.

Quinque enim modis Dominus noster probavit se Mesiam esse, & doctrinam à Deo esse profectam, eamque cunctis hominibus ad percipiendam viam æternam omnino esse necessariam. Primum genus probationis constat multis,

Primò probatur testimonijs.

Luc. 2. Matt. 2.

Luc. 1. & 2.

Matt. 2. Luc. 3.

Joan. 1. Matt. 3.

& 17. Matt. 17.

Matt. 7.

Secundò miraculis

Joan. 7.

Tertiò ex vita & moribus.

Isa. 53. Psal. 21.

Matt. 27.

varijs, & adeò gravibus testimonijs, ut ea nulla tergiversatione eludi possint. Primum testimonium fuit Angelorum, in ortu Christi annunciantium pastoribus eo die natum esse Salvatorem mundi. Secundum testimonium fuit Magorum, qui ex Oriente venientes, natum jam esse Regem Judæorum novæ stellæ miraculo confirmarunt. Tertium fuit eorum, qui illo ipso tempore, quo Christus natus est, iustitia, pietateque, ac sanctitate insignes, & apud Judæos perquam nobiles habebantur, ut Elisabeth, Zacharias, Simeon & Anna. Quartum fuit multiplex testimonium, & præconium Joannis Baptistæ, cui Judæi non poterant contradicere. Quintum fuit testimonium DEI Patris magnificè & gloriose datum in baptismo, & transfiguratione Christi. Sextum fuit Moysi & Eliæ, qui apparuerant in transfiguratione Christi, & testificati sunt ipsum esse Mesiam. Septimum fuit testimonium ipsorum Phariseorum, de quibus unus Nicodemus dixit: *Scimus, quia à Deo venisti Magister*. Octavum etiam ipsorum Dæmonum, qui ejeci ab ipso ex humanis corporibus affirmabant ipsum esse Christum, & Filium DEI.

Secunda probatio versatur in miraculis Christi, quæ fuerunt plurima, maximaque. Quæ præcipue Judæi, ut refert Joannes cap. 7. dicebant: *Nunquid Christus, cum venit, plura signa faciet, quam quæ hic facit?* Dupliciter autem ex hoc loco urgentur Judæi, siquidem Dominus noster, & omnia miracula fecit, quæ facturum Mesiam prædixerant Prophetæ, & fecit ea miracula, quibus declararet, ac probaret se DEI Filium esse, verumque Mesiam.

Tertia probatio datur ex vita, & moribus, ex passione item, & morte Domini nostri. Eam enim vitam egit Dominus noster, ips moribus fuit, eam doctrinam prædicavit denique tali vita, moribus, & doctrina fuit, quasi futurum Mesiam vates præscripterant. Ea præterea passus est à Judæis, eoque mortis genere necatus est, ut de ipso Isaiam capite 53. & Davidem Psalmo 21. vaticinatos esse, dubitari nullo modo possit. His adde prodigia, quæ Domino nostro morte contigerunt, Sol

Ihom. à Jesu Oper. Tom. 1.

usquequaque defecit, & sanè præter naturalem rerum cursum, & ordinem horribili motu terra contremuit: velum templi discissum est: sepulchra patuerunt, multique de mortuis ad vitam revocati, visi sunt multis, & testificati JESUM esse Mesiam. Quibus prodigijs pernotus Centurio exclamavit: *Perè hic homo Filius Dei erat.*

Quartum & ultimum genus probationis, consistit in prædictionibus Christi Domini nostri, quarum omnium veritatem eventus comprobavit. Fuerunt autem prædictiones Christi se. è hujusmodi. a Prima fuit de sumptu ruina, & exitio Judæorum. b Secunda, de miraculis, quæ facturi erant ipsius Discipuli, & sectatores. c Tertia, de maximis & acerbissimis persecutionibus, quas erant passuri, d Quarta, de Evangelio suo per omnem terram prædicando. e Quinta, de Ecclesia sua usquequaque, & in universo orbe propaganda. f Sexta, quod eadem Ecclesia, licet foret ubique terrarum, & gentium oppugnanda, divexanda & conflanda, nihilominus tamen usque ad consummationem sæculi esset permansura. g Denique septima & ultima, de genere mortis suæ, de resurrectione post triiduum, de missione Spiritus sancti, de nomine suo apud omnes gentes nobilitando & clarificando.

Quinque verò genus probationis constabit ex sequentibus notis & signis Mesiam.

CAPVT VI.

De notis ac signis Mesia à Prophetis prædictis, ubi etiam simul ostenditur in Christo Domino fuisse reperta.

Quintum genus probationis constat vaticinijs, quæ ad unguem in Christo Domino completa sunt, ut prædixerat Daniel illis verbis: *Ut adimpleatur visio & prophetia*. Christo enim Domino veniente in mundum, impletae sunt omnes Prophetiæ: quia quæcunque prædixerunt Prophetæ Mesiam dicturum & passurum, ea omnia Dominus dixit, fecit, ac passus est: ideo etiam dixit ipse Dominus Math. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere*. Et ipsi Evangelistæ, cum narant dicta, facta, & passiones Christi, sæpe notare solent, *Ut adimpletur quod dictum fuerat per prophetam*.

Notandum vero est cum Pereyra in locum illum Danielis, in Græcâ lectione pro impleatur, haberi signetur, quasi dicat: *Ut signetur visio & Prophetia, quam lectionem secutus est Tertullianus, in lib. adversus Judæos, idem tamen est signari sive adimpleri Prophetias, ut ipse Tertullianus sequentibus verbis docet: Quid est, inquit, quod dicit Angelus, Signari visum & Prophetiam? Quoniam omnes Prophetæ nuntiabant de illo quod esset venturus, & pati haberet. Igitur quoniam adimpleta est Prophetia per adventum ejus, propterea signari visionem, & Prophetiam dicebat: ipsi enim signaculum fuit omnium Prophetiarum, adimplens omnia, quæ retro deo Prophetæ nuntiaverant. Post adventum enim Christi & passionem ipsius, jam non visio, neque Prophetia est, qui Christum nuntiet venturum. Denique hoc si non ita est, exhibent Judæi post Christam Prophetarum aliqua volumina*

Quarò ex prædictionibus. Septem Domini nostri prædictiones. a Luc. 10. b Jo. 14. c Joan. 16. d Mat. 26. e Act. 1. f Ioan. 10. g Mat. 16. h Mat. 20.

Matth. 5.

Pereyra.

Tertull.

na, vel Angelorum aliquorum visibilia miracula, qua retro Patriarche viderunt, usque ad adventum Christi, qui tam venit, ex quo signata est visio, & prophetia, id est, scripta. Et merito dicit Evangelista, lex & Prophetia usque ad Joannem baptizatorem: Baptizato enim Christo, id est, sanctificante aquas in suo baptizate, omnia plenitudo spiritualium retro Charismatum in Christo cessarunt, signante visionem, & prophetias omnes, quas adventu suo adimplevit. Unde firmissimè dicit, adventum ejus firmare visum & Prophetias. Hæc Tertullianus.

Hæc Messie signa & indicia diffusius & enucleatius exponit nost. Domini cus à SS. Trinit. Tom. 5. sua Bibliotheca Theolog. ibi. 4. sect. 7. cap. 4. à pag. 397 usque ad p. 426.

Quare nostro instituto valde consentaneum est, si hoc loco doceamus, omnia Prophetarum oracula in Christo, & per Christum esse impleta: nam cum vatum oracula certa quasi quedam signa, & indicia Messie eò præmissa fuerint à DEO, ut his Messias mortali & passibili carne indatus, in mundum aliquando venturus, sine ullo errore, ac sine magna difficultate cognosci, ac deprehendi posset; statendum est eum, in quo omnia prædicta signa convenirent, fuisse verum Messiam: alias illa signa incerta & fallacia essent, cum per illa eorum homines indocti, extra ipsorum culpam in gravissimum errorem colendi pro Messia non verum Messiam, inducerentur. Hæc autem omnia Prophetarum oracula sive signa in Domino JESU repetita fuerunt, eaque tam proprie, tamque aperte & explicatè Christo conveniunt, ut de illis minime possit dubitari: ita ut non tam futurarum rerum prædictiones, quam præteritarum narrationes esse videantur, nec illi prævidisse res alio tempore gerendas, sed rebus ipsis factis intervenisse: ita ut verè possit dici, quosdam illorum, quædam de Christo non minus distinctè quam Evangelistas descripsisse.

Sed dices: Quare Judæi tam apertis Prophetarum testimonijs non credunt? Resp. docente Pereyra in Daniel lib. 10. quod licet Prophetarum varietas ante Christi adventum, propter futurarum rerum obscuritatem difficilissima essent intellectui: eadem tamen abundè impleta sunt, & promissa DEI & Prophetarum varietas, facilem habent intelligentiam & explicationem. Judæos autem, qui non credunt adhuc venisse Messiam, necesse est, cum Prophetarum libros legunt, dubios, perplexos, & planè cæcos esse, & tanquam in labyrintho quodam abertantes nullum reperiri exitum, ac similes esse eorum, qui nullo duce nulloque lumine, per tenebrosa & prærupta loca iter facientes, passim offendunt, nec raro in profundum præcipites aguntur.

Irenæus.

Sic profecto est, ut præclare dicit Irenæus quadragesimo tertio capite libri IV. adversus hæreses: Omnia (inquit) Prophetia priusquam habeat effectum, ambigua & ænigma est hominibus, cum autem venerit tempus ejus, & evenerit, quod prophetatum est, tunc Prophetia habent liquidam & certam expositionem. Propter hoc Judæis cum nunc legitur lex & Prophetia, fabula similis est, non enim habent expositionem omnium rerum pertinentem ad adventum Filij DEI, qui est secundum hominem. At Christianis cum legitur prophetia, thesaurus est absconditus in agro, cruce Christi revelatus & explanatus, ditans sensum hominum, & ostendens DEI sapientiam. Sic Irenæus. Nulla igitur difficultas est credenti Prophetis Evangelium persuadere: non sanè major, quam (si parva licet componere magnis) tenenti scientiam aliquam subalternam. Quapropter Irenæus, quadragesimo primo capite libri IV. adversus hæreses, propterea exillimat dixisse Paulum, se plus omnibus laborasse,

Cut Paulus dixerit se plus omnibus laborasse

quia cum ipse prædicator Apostolus, & Doctor gentium esset constitutus, magis laboriosum & arduum sibi fuerit gentibus, quam Judæis Evangelium tradere. Gentes namque nec legem à DEO scriptam, ut Judæi acceperant, nec Prophetas novæ, nec expectabant Messiam, & unius veri DEI notitiam pauci, cultum vero & Religionem ferè nulli tenebant: sed circa DEI omnipotentiam caligantes, circa providentiam vacillantes, de animorum nostrorum immortalitate perplexi, de mundi origine atque interitu dubij, de ultimo fine hominis incerti, in densissimis errorum tenebris versabantur, & in altissimis nefandorum scelerum sordibus volutabantur, quanto pluribus erroribus, & flagitijs implicati, tanto longius à veritatis perceptione remoti. At Judæis, quibus, ut Paulus inquit, credita erant eloquia Dei, quorum adoptio erat filiorum, & gloria, & testamentum & legislatio, & obsequium, & promissa, judæi inquam, nisi voluntaria eos ignoratio & mania obcecasset, & nisi contumax ad verus veritatem atque obfirmatus animus, omnem ad eorum mentes illuminandi aditum luci divinæ præclusisset, proclivissimum fuisset Evangelicam doctrinam probari ac persuaderi. Sed jam quæ fuerint de Messia Prophetarum oracula, & quemadmodum ea in Domino JESU Christo perfectissimè completa sint, breviter ostendamus, afferentes primum signa sive notas, quibus DEUS per Prophetas nobis voluit Messiam venturum revelare.

Prima NOTA : de adventu Messie.

Principio DEUM in terris aspectabili & humana forma conversaturum cum hominibus, gravissimis verbis variènotatus est Baruch, Cap. tertio, Hic est, inquit, DEUS noster, & non est in abitu alius adversus eum, hic advenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est. Similiter Isaias cap. 35. DEUS ipse veniet, & salvabit nos. Atque alio loco: Unam dirumpetes cales, & descendentes!

Secunda NOTA, fuit Davidica & regia propagatio ex semine David.

Hieremias 23. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo David germen justum, & regnabit Rex, quem locum de Christo intelligunt omnes Hebræi, & hanc notam esse impletam in Christo docet Matthæus, in ipso statim Evangelij exordio, Liber (inquit) generationis IESU Christi filij David, &c.

Tertia

Tertia NOTA: IESVS conceptus ex Virgine, & natus.

Isa. 7. *Isaia 7. Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Hoc testimonium, quod etiam Mathaeus Evangelista in MARIA completum posuit, adversus iudeos, & hereticos vix est ullus ex Patribus, qui non pertractet. Iustinus Martyr. Matyr egregius in Tryphonem, & in secunda pro Irenaeus. Christianis Apologia, Irenaeus li. 3. cap. 9. & 21. & Athanasius. 24. Athanasius de incarnatione verbi latet. Cyprianus. 24. Athanasius de incarnatione verbi latet. Cyprianus. Epiphanius. Domini, Richardus de Sancto Victore. Rich de Eusebio lib. 7. cap. 1. Euseb. Item Prov. 30. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro; viam aquilae in caelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in Virgine. Sic habet interpretatio septuaginta seniorum. Quare de virgineo partu prophetae Salomonem, cum dixit: Sibi penitus esse ignotam viam viri in virgine, sententi non ignovisse Auctores, Cornelius Iansenius in Proverb. cap. 30. Nicolaus Nicaenensis. Lira ibi tem, Ludovicus Leo Augustinianus de nominibus Christi lib. 3.*

Luc. 1. *Secundo Luc. primo Spiritus sanctus supervenit in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

Quarta NOTA: IESVS in Bethlehem natus pauper & Rex.

Mic. 5. *Primo Michea 5. Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Iuda: ex te enim mihi egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio, a diebus aeternitatis. Celebre vaticinium est, quod Mathaeo teste scribere agnovimus; Joanne auctore, etiam turbis. Tractat hoc Iustinus in 2. Apol. g. Chryso. in demonstrat. quod Christus Deus. Iustinus lib. 2. de parte divina leg. c. 21. Eusebius lib. 7. cap. 4. & lib. 6. c. 1.*

Isa. 9. *Secundo, Isa. 9. Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis: Et factus est principatus ejus super humerum ejus. Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: super solium David & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio & in iustitia a modo & usque in sempiternum. Non indiget expositionibus illusterrima propheta, quam veriant ubique Sancti: Hieronymus illic, Euseb. lib. 7. c. 4. & lib. 9. cap. 6. Basil. lib. 2. contra Eunomium. Ambrosius in c. 8. ad Romanos. Chrysost. in homil. contra Anomaeos. Cyrillus. serm. de occurso Domini, Augustinus. Sermon. 10. de tempore & lib. Quasi. super Iudic. c. 5. 2. 53. 5. 4. & alij alias, sive noctam, sive septuaginta lectionem consulas, tamen videatur discrepare Abacuc. 3. Hieronymus.*

Prosper. *Tertio Habac. 3. Consideravi opera tua & expandam in medio duorum annis, quod de puero in praeepe inier animalia colloca: o refert Prosper lib. de Divinis praelectionibus p. 3. cap. 5. Neque ab eo Ecclesiae sensus valde abhorret, quae in quadam Anapho-*

na Nativitatis, canit, Ut animalia viderent Dominum natum, &c.

Primo Matth. 2. *Cum natus esset IESVS in Bethlehem Iuda. Secundo* Luc. 2. *Ascendit autem & Ioseph à Galilea de civitate Nazareth, in Iudaeam civitatem David, quae vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo & familia David, ut profiteretur cum MARIA desponsata sibi uxore pregnante. Factum est autem, dum esset ibi, impleti sunt dies, ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinauit eum in praesepio, quia non erat ei locus in diversorio. Tertio* Joan. 7. *Nonne Scriptura dicit, quia ex femine David, & de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?*

Quinta NOTA: IESVS vocatus octavo die.

Primo, Numer. 13. *Vocavit, quae Osee filium Numeri Iosue, Iesum. Iosue ministrum Moysi, postea ducem populi Hebraei, à quo introducti sunt filij Israel in terram promissionis, divina scriptura saepe vocat Iesum, nomine divinitus immutato, ut significet Iesum Salvatorem, cuius typus fuit. Hoc mysterium magnifice celebrant Sancti Patres. Iustinus quidem in colloquio: Tertullianus vero adversus Iudeos: Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum: Ambrosius in psalmum 39. Omnium optime Augustinus lib. 10. contra Faustum lib. 19. quare bene de illo Propheta Ecclesiasticus.*

Secundo Isa. 19. *Mittet eis Salvatorem & pugnatores qui liberet eos. Euseb. lib. 2. demonstrat. 35. & lib. 7. cap. 6. Cyrillus de incarnat. unigeniti, cap. 3.*

In Evangelistis primo Luc. 2. *Vocatum est nomen ejus IESVS, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur. Secundo* Matth. 1. *Vocabus nomen eius IESVS: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.*

Sexta NOTA: Adoratus à Magis.

Primo Numer. 24. *Videbo eum sed non modò intuebor illum, sed non prope. Orietur stella ex Jacob, & consurgit virga de Israel: & percussit duces Moab, vastabitque omnes filios Seth, & erit adumbrata possessio ejus. Hieronymus in 2. Matth. 2. de Epiphania, Prosper de praedict. p. 3. cap. 6. Athanasius de incarnatione verbi, Irenaeus lib. 3. c. 9. Basil. Homil. de Epiphania, Iustinus in Tryphonem, Eusebius lib. 9. Demonstratio latet.*

Secundo Psalms. 71. *Reges Tharsis & insulae munita offerent: Reges Arabum & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes gentes: omnes Reges servient ei. Ecclesia in officio Epiphaniae, Hieronimus lib. 4. de Trinitate, Prosper de praedict. p. 3. cap. 6. Tertullianus lib. 3. adversus Marcionem.*

Tertio Isaia 60. *Inundatio camelorum operiet te: Dromedary Madaian & Epaphra. Omnes de Saba venient, aurum & ibus deferentes, & laudem Domino annuntiantes. Chrysost. Homil. 2. in 2. Matth. Prosper de praedict. p. 3. c. 6. Auctor operis imperfecti in Matth. cap. 2.*

In Evangelistis primo Matth. 2. *Cum natus esset IESVS in Bethlehem Iuda: in diebus Herodis Regis, ecce Magi venerunt ab Oriente Hierosolymam, dicens: Ubi est, qui natus est Rex Iudaeorum? vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.*

Septima NOTA : IESVS in Ægyptum fugiens, & inde revocatus.

Isa. 19. Euseb. Casar. Chrysof. Hieron. Ambros. Athanas. Prosper. &c.

Primò Itait 19. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingreditur Ægyptum, & commovebuntur simulacra Ægypti à facie ejus. Eusebius Cæsariensis lib. 6. historia Ecclesiastica cap. 20. & lib. primo de demonst. Evang. cap. 4. & lib. 8. cap. 5. Chrysof. in 2. cap. Matth. Hieronym. in 19. Esai. Ambros. de Institut. virgin. Athanas. de incarnat. Verbi. Prosper. de pradi. par. 3. c. 2. Nubem levem vult Euseb. Christi corpus. Hebraicè dicit legi, crassitudinem levem, quod corpus fuerit de Spiritu Sancto conceptum.

Osee 11.

Secundo Osee 11. Ex Ægypto vocavi filium meum. Matthi nobis auctomas sufficere debet, ut veram de Christo prophetiam accipiamus: cujus sensum tenet Irenæus lib. 3. c. 9. Chrysof. in demonstrat. quod Christus sit Deus, Prosper de pradi. p. 3. c. 8. Athanasius de Incarnat. Verbi. Justinus lib. 2. de parte divina legis. cap. 22. Euseb. Cæsar. lib. 9. Demonstr. 4.

Irenæus Chrysof. Prosper. &c.

Matth. 2.

In Evangelistis, Primò Matth. 2. Angelus Domini in somni apparuit Joseph, dicens; Surge, & accipe pueram & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi.

Octava NOTA : Propter Christum parvuli occidi.

Jerem. 31. Prosper. Chrysof.

Hierem. 31. Vox in excelsis audita est, lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt. Prosper de pradi. p. 3. c. 9. Chrysof. in demonstrat. quod Christus sit Deus. Justinus in Colloquio.

Matth. 2.

In Evangelistis, Matth. 2. Tunc Herodes videns, quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde, & mirtens occidit omnes pueros in Bethlem, & in omnibus finibus ejus. Tunc impletum est, quod dictum est per Hieremiam, &c.

Nona NOTA : IESVM Ioannes Baptista præcursor annuntiat.

Isai. 40.

Primò, Isai. 40. Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri. Omnis vallis exaltabitur: & omnis collis & mons humilietur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas. Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter, quod os Domini locutum est. De se ipso hæc pronuntiavit Joannes ipse Joannus 1. cui

Ioan. 1. Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Justinus. Prosper. Euseb. &c. Malach. 3.

Matthæus 3. Marc. 1. Lucas 3. cap. suffragantur, satis idonei in interpretes divinæ prophetiæ: ut plures requirere otiosum sit. Si quis tamen requirat, legat Justinum in l. o Colloquio, Prosperum Aquitanicum in Prædicationibus suis par. 3. c. 1. Eusebium copiosè lib. 9. dem. 5. Secundo, Malach. 3. Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Hono-

rans Baptistam Christum, hanc de illo prophetiam exponere dignatus est Matthæi 11. Luc. 7. Sed interim in Hebraica nostraque lectione, sub prima persona legimus, Præparabit viam meam, & faciem meam. In Evangelistis verò sub secunda personâ: Præparabit viam tuam & faciem tuam. Ut planè discamus, sive pater intelligatur loqui, sive Filius, eandem esse sententiam, quia utriusque una natura est, eademque voluntas.

In Evangelistis, Primò Joan. 1. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimo. Luc. 3. Factum est verbum Domini super Joannem Zacharie filium in deserto. Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans Baptismum penitentis, & remissionem peccatorum.

Decima NOTA : IESVS discipulos pauperes, & idiotas vocans ad Apostolatam.

Primò, Isai. 8. Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum & portentum Israel à Domino exercituum, qui habitas in monte Sion. Paulus ad Hebræos 2. affect de vocatione Apostolorum, & lignis ab ijs peccatis, Euseb. lib. 9. de Demonstr. Evang. cap. 14. Cyrillus in 8. Isai. Origenes homil. 7. in cap. 8. Isai.

Secundò, Hier. 16. Mittam ad eos piscatores, & piscabuntur eos; & venatores & venabuntur eos. Prosper de Pradi. p. 3. cap. 12.

Tercid Isai. 29. Civitatem sublimem humiliabit, humiliabit eam usque ad terram, destruet eam usque ad pulverem. Conculcabit eam pis, pedes pauperum gressus egenorum. Cyrill. lib. 3. in Isai. de ijs dicit hæc scripti, quibus Christus dedit potestatem calcandi super serpentes. Hieronymus per pauperum de Christo, de Apostolis gressus egenorum.

In Evangelistis, primò, Mat. 4. Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Secundo, Act. 4. Comperto quod homines essent sine literis & idiotæ, admirabantur, cognoscabant eos, quia cum IESU fuerant.

Vndecima NOTA : IESVM audiunt & sequuntur turbæ innumeræ.

Mich. 4. Et erit in novissimo diebus, erit mors domus Domini preparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi. Et properabunt gentes multe, & dicent, Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Isaac, & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis ejus: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Hierusalem. Et judicabit inter populos multos, & corrumpet gentes usque in longinquum. Hieronymus in 2. Esai. ad IESUM docentem in monte referret: eodem modo in 4. Michæ, referens verba Matthæi 4. Basilus & Augustinus ad concursum hominum post Spiritus Sancti descensum ad Evangelicam legem, eodem modo Justinus in 2. Apolog. & in colloquio. Itemque Euseb. lib. 6. cap. 13.

In Evangelistis, Primò, Matt. 4. Et sequuta sunt eum turba multa de Galilea, & Decapoli, & de Hierosolymis, & de Judea, & de trans Jordanem. Secundo Luc. 5. Cum turba irruerent in eum, ut audirent verbum Dei. Tertio Marc. 6. Erant, qui veniebant, & redibant multi, & ne spaium manducandi habebant. Quarto Marc. 1. Et cum invenissent eum, dixerunt ei, quia omnes te querunt.

Duodecima NOTA: IESVS cum hominibus benignè suaviterque conversans.

Isai. 42. Ecce servus meus, suscipiam eum; electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Dedit spiritum meum super eum. Judicium gentibus proferet. Non clamabit neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret. Et limbum fugivimus non extinguet. In veritate educet iudicium. Non erit tristis neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium, & legem ejus in insula expectabunt. Chrysof. Justin. Euseb. & in Tryph. Euseb. lib. 9. c. 15. Basilim Reg. c. 29. Tertull. 4. adv. Marcion. Hilar. in Psal. 131. Pro, non erit tristis neque turbulentus Septuaginta habent splendebit, & non conteretur. Sic legit Augustinus 20. lib. de Civit. c. ultim.

In Evangelistis, Primo, Matt. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & disceite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Secundo: Luc. 9. Nescitis cuius Spiritus estis. Filius hominis non venit homines perdere, sed salvare. Tertio, Luc. 4. Mirabantur de verbis gratia, quae procedebant de ore ejus. Quarto, 2. Cor. 10. Obsecro vos per mansuetudinem & modestiam Christi. Quinto, Rom. 15. Unusquisque proximo suo placeat in bonam. Etenim Christus non sibi placuit.

Decima tertia NOTA: IESVS peccatores benignè excipiens.

Mich. 4. Primò, Mich. 4. in die illa dicit Dominus, Congregabo claudicantem: & eam quam eieceram colligam; & quam afflixeram consolabor: Et ponam claudicantem in reliquias, & eam qua laboraverat in gentem robustam: & regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in aeternum. Hieronym. lib. 1. in Mich. de priore Domini adventu, in quo peccatores salvati sunt. Eodem se. è modo Arias Montanus.

Secundo, Isai. 35. Ibi in cubilibus, in quibus primum dracones habitabant, orietur vivor calami & junco, Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur. Hieronym. Gregorius 29. Moral. cap. 14. lib. 2. in Ezech. hom. 3. Apud septuaginta nomen aliter habetur.

Tertio, 1. Reg. 22. Et convenerunt ad David omnes, qui erant in angustia constituti, & oppressi are alieno, & amaro animo, & factus est eorum princeps.

In Evangelistis, primò, Matt. 9. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Secundo, Luc. 5. Matth. 11. Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Tertio, Luc. 15. Erant appropinquantes peccatores, & publicani, ut audirent illum. Quarto, 1. Timoth. 1. fidelis sermo, & omni acceptione dignus, qui Dominus IESVS venit in hunc mundum, peccatores salvos facere.

Decima quarta NOTA: In parabolis loquens.

Psal. 77. Aperiam in parabolis os meum: eruclabo abscondita à constitutione mundi. Tractatus Chrysofomi in Oracione contra gentiles, quod Christus sit Deus, in 5. Tomo.

In Evangelistis, Matth. 13. Haec omnia locutus est IESVS in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis: ut impleteretur quod dictum erat per Prophetam dicentem, Aperiam in parabolis os meum.

Decima quinta NOTA: IESVM verba docentem, & vitia corripientem infeltes persequuntur Scribae & Pharisei.

Primo, Psal. 108. Os peccatoris & os dolosi, super me apertum est. Locuti sunt adversum me lingua dolosa, & sermonibus ois circumdederunt me, & expugnaverunt me gratis. Pro eo, ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam, & posuerunt adversus me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Euthymius, & Augustinus manifestam esse Prophetiam de Judaeis Christum oppugnantibus. Prosp. de praedict. p. 2. c. 25. Euseb. lib. 10. c. 3.

Secundo, Sap. 2. Circumveniamus justum, quia inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improprietat nobis peccata legis, & diffamas in nos peccata disciplinae nostrae. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alij vita illius, & immutata sunt via ejus. Tanquam nugaces estimati sumus ab illo, & abstinet se à vjs nostris, tanquam ab immunditijs, & praefert novissima iustorum, & gloriatur Patrem se habere Deum. Aug. lib. 17. de Civit. cap. 20. dicit appetissimam esse Prophetiam de Christi passione, & impijs interfectionibus ejus, Cyprianus recitat hunc totum locum de Christo lib. 2. adversus Judaeos cap. 14. & in libro de montibus Sion & Sina.

Tertio, Isai. 8. Congregamini populi & vicini, inite consilium, & dissipabitur: loquimini verbum, & non fiet. Et mox: Et erit vobis in sanctificationem, in lapidem offensivum & in petram scandali, duabus domibus Israel, in laqueum, & ruinam habitantibus Hierusalem, & offendent ex eis plurimi, & cadent, & contemnentur, & irrescietur, & capientur. Extrema hujus testimonij ponunt Paulus ad Romanos 9. & Petrus in priore sua Epistola cap. 2. Illa verò superiora, Congregamini & vicini, Cyrillus optime interpretatur de Judaeis à Christo victis, quoties eum tentarunt. Basilus, & Eusebius de perfectione Ecclesiae à gentilibus mota magis accipiunt.

In Evangelistis, Primò Joan 8. Nunc autem querit me interficere hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo. Secundo, Joan. 7. Nemo idem ex vobis facit legem, quid me queritis interficere? Tertio, Luc. 16. Audiebant autem omnia haec Pharisaei qui erant avari, & deridebant illum. Quarto, Mar. 22. Consilium inierunt Pharisaei, ut caperent eum in sermone. Et caetera, quae passim occurrant.

Decima sexta NOTA : IESVS Hierosolymam a fello vectus ingrediens, & magnificè exceptus.

Zachar. 9. Primo, Zachar. 9. *Exulta satia filia Sion, iubila filia Hierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi iustus & salvator: ipse pauper & ascendens super asinum & super filium asina.* Cyprian. 2. *advers. Judaeos ca. 29.* Justin. in 2. *Apolog.* & in *Colloquio.* Chryl. quod Deus sit Christus in 5. *Tomo. Prosper de Prædict. p. 3. ca. 16.* Euseb. lib. 9. *cap. 17. f. 2.*

Cyprian. Justin. Chryl. Pr. sp. r. Euseb. Psal. 8. Matth. 21. Chryl. Euthym. Secundo, Psal. 8. *Ex ore infantium & lactentium perficisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem.* Ipse Dominus Matth. 21. Chryl. in *Demonstrat.* quod Christus sit Deus, Euthymius optimè.

In Evangelistis, Matth. 21. *Adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum de super sedere fecerunt.* Secundo, *Turbæ autem quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant dicentes: Hosanna filio David. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hoc autem factum est, ut impleretur quod dictum est.*

Decima septima NOTA : IESV obedientia usque ad mortem.

Isa. 50. Primo Isai. 50. *Erigit mane, mane erigit michi aurem, ut audiam quasi magistrum.* Dominus Deus aperuit michi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij. *Corpus meum dedi percussentibus, & genas meas vellentibus.* Nazian. in *Apolog.* Tertullianus. 4. *contra Marcionem.* Origenes *Homil. 3. in 22. cap. Genes.*

Psal. 35. Secundo Psal. 35. *Sacrificium & oblationem nolui: aures autem perficisti michi. Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi ecce venio. In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam. Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Hoc testimonium commemorat Apollol. ad *Hebr. 10.* *braos 10.* ut ostendat obedientiam Christi in oblatione corporis sui nobis DEUM reddidisse pacatum atque propitium, quemadmodum docet etiam ad Romanos scribens. Legi potest Euthymius ac cæteri Auctores hoc loco.

Joan. 15. In Evangelistis, Joan. 15. *Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit michi* 2. *Phil. 2.* *Pater sic facio: surgite eamus hinc.* Secundo, Philip. 2. *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo fESU, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se equalem Patri: sed se ipsum exinanivit formam servi accipiens: in similitudinem hominum factus, & habitu inventus, ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*

CAPVT VI.

NOTÆ aliæ de morte, passione, resurrectione ac ascensione ad cælos Mesia.

ETI omnes Christi actus à Prophetis fuerint prænunciati, præcipuè iamen, ut auctor est Irenæus l. 4. *adversus her. c. 66.* passiones Christi in libris Prophetarum sunt descriptæ: ut enim ex sequentibus apparebit, nusquam Spiritus Prophetiæ, neque uberior, neque illustrior apparet, quam in Christi passionibus, opprobriis, & doloribus declarandis. Quod non sine divino Consilio factum existimamus, nempe ut scandalum crucis ab humanis cordibus removeretur, atque ea DEI sapientia & virtus, quæ in passione elucebat copiosissimè, vocatis in regnum Dei commendaretur; quare & ipse Christus crebro atque aperè discipulos de morte sua, ac passione commonefaciendos anie puiavit: ut quod in viris turpe erat supplicium crucis, id à Christo charitate hominum ardenti susceptum salutis nostræ trophæum, ac gloriæ DEI decus esset sempiternum.

Eccè, inquit discipulos alloquens, Luc. 18. *ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis, Quæ statim explicat: Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conuictur, & postquam flagellaverint, occident eum, & tertia die resurget.* Atque alio loco Luc. 22. & Esai 53. *Quod scriptum est oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus est, Est enim ea, quæ sunt de me sinem habent.* Et rursus: *Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de eo.* Mox etiam ad Petrum Matth. 26. *Quomodo ergo implebantur scripturæ, quæ sic oportet fieri? Et postquam à mortuis resurrexit duobus diebus, facientibus ac de ipso sermocinantibus sese comitem adiungens: O, inquit, stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Propheta! Nonne hæc oportuit pati Christum, & sic intrare in gloriam suam? Et incipiens à Moysè, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant. Atque eodem die Apostolis apprensus repetit, quæ pridem de scripturis in ipso complendis commonefecerat. Hæc, ait, sunt verba quæ locutus sum ad vos cum essem adhuc vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege, Moysi, & Prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & predicari in nomine ejus penitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.*

Hæc Scripturarum luce perfulsus Petrus ait: De qua salute exquisierunt atque servati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, servantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænunciatus eas, quæ in Christo sunt, passiones & posteriores glorias: quibus revelatum est, quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis, per eos qui evangelizaverunt vobis. Passiones Christi, quas dicat, perspicuum est, irrisiones nempe,

& con viria flagella, alapas, ceteraque gravia, quæ Evangelistæ narrant, atque in primis abjectissimi mortis genus, opprobrium Crucis. In his enim prænunciandis tanta est Prophetici Spiritus magnitudo, ut longè copiosius in Prophe- is, quam Evangelistis legantur. Posteriores vero glorias, resurrectionem, mirabilem ad Patrem ascensum, & concessum ad dexteram eum potestatem in omnia humana, & cælestia datam, & regnum immortale Sanctorum, atque ipsam Judicis extremi majestatem significat. Quæ futura quidem partim fide majorum, partim è Spiritu familiari occulta & incerta sapientiæ Deo docente, didicerant. Sed quia innumera sunt Christi passionis, & postea: ioris gloriæ circumstantiæ, de præcipuis tantum sermo instituetur; qui plura desiderat, legat Josephum de Acosta lib. 8. de Christo revelato per totum.

DE PASSIONE, AC CHRISTI MORTE.

§. I.

Prima NOTA : Dominus IESVS à Iuda venditus.

Genes. 37. Genes. 37. Vendiderunt Joseph Ismaelitis triginta argenteis. Zachar. 11. Et dixi ad eos, si bonam est in oculis vestris, asserite mercedem meam: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam, triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appetiatur sum ab eis. Matt. 26. In Evang. Matth. 26. Quid vultis mihi dare, & eum vobis tradam: at illi constituerunt ei triginta argenteos.

Secunda: IESVS comprehensus & ligatus.

Isa. 53. Isai. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum sicut ovis ad occisionem ducetur. Jerem. 37. Hierem. 37. Comprenderit teras Hieremiam, & adduxit eum ad Principes. Quamobrem irati Principes contra Hieremiam, casum eum miserunt in carcerem. Ioan. 18. In Evang. Joan. 18. cohors ergo & tribunus & ministri & adorum comprehenderunt IESUM, & ligaverunt eum.

Tertia : IESVS à suis in passione desertus.

Zachar. 13. Zachar. 13. Frænea suscitare super Pastorem meum, & virum cohortem mihi, dicit Dominus exercituum: Percute pastorem, & dispergentur oves. Isa. 63. Torcular calcavi solus, & ex gentibus non est vir mecum. Ibidem : Circumspexi & non erat auxiliator, quasi non fuit, qui adjuvaret. Job. 19. Job. 19. Fratres meos longè facit à me: & noti mei, quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant oblitii sunt mei. Matt. 26. Matt. 26. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.

Quarta : IESVS alapâ percussus à servo.

Thren. 3. Thren. 3. Dabit percipienti se maxillam. Job. 16. Job. 16. Exprobrantes percusserunt maxillam meam. Michæ. 5. Michæ. 5. In virga percussent maxillam Judicis Israel. In Evang. Joan. 18. In Evang. Joan. 18. Unus assistens Ministrorum dedit alapam IESU, dicens, Sic respondes Pontifici?

Quinta : IESVS à falsis testibus accusatus.

Psal. 26. Psal. 26. Ne tradideris me in animas tribulantium me, quia insurrexerunt in me testes iniqui, & mensa est iniquitas sibi. Job. 16. Job. 16. Suscitatur falsoquus adversus faciem meam, contradicens mihi. In Evang. Marc. 14. In Evang. Marc. 14. Multi testimonium falsum dicebant adversus eum, & convenientia testimonia non erant.

Sexta: IESVS reus mortis iudicatus, & blasphemus, quod filium DEI fecerant.

Sap. 2. Sap. 2. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Morte turpissima condemnemus eum. Hierem. 11. Hierem. 11. Mit tamen lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius. In Evang. Marc. 14. In Evang. Marc. 14. Rursum summus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti? IESVS autem dixit: Ego sum; summus autem sacerdos scidit vestimenta sua, & ait: Audisti blasphemiam? quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

Septima: IESVS colaphis, palmisque percussus, coniputus, & illusus.

Job. 16. Job. 16. Aperuerunt super me ora sua: & exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt panu meo. Job. 30. Job. 30. Factus sum eis in proverbium. Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur. Thren. 3. Thren. 3. Dabit percipienti se maxillam: saturabitur opprobrijs. Isai. 50. Isai. 50. Corpus meum dedi percipientibus, & genas meas vellentibus; faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam, & scio, quoniam non confundar. In Evang. Matth. 26. In Evang. Matth. 26. Exspuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt, alij autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes, Prophetiza nobis Christe, quia est qui te percussit?

Octa-

Octava IESVS multis modis accusatus apud Praesidem à Iudaeis.

Decima tertia : IESVS à Iudaeis negatus Rex eorum.

Jerem. 38. Hierem. 38. Dixerunt Principes Regi: Rogamus, ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, & manus universi populi, loquens ad nos iuxta verba haec. Si quidem homo hic non quarit pacem populo huic sed malum.

Luc. 23. In Evang. Luc. 23. Ceperunt illum accusare dicentes Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributum dari Caesari, & dicentem se Christum Regem esse.

Nona : IESVS ad omnia sibi objecta tacens.

Esai. 53. Isai. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & non apruit os suum, sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.

Matth. 26. In Evang. Matth. 26. Cum accusaretur à Principibus Sacerdotum, & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis, quanta adversum te dicunt testimonia? & non respondit ei ullum verbum, ita ut miraretur Praefes vehementer.

Decima : IESVS flagellis caesus.

Esai. 50. Isai. 50. Dorsum meum dedi ad flagella.
Joan. 19. In Evang. Joan. 19. Apprehendit Pilatus IESUM & flagellavit.

Vndecima : IESVS spinis coronatus, percussus, & illusus.

Thren. 3. Thren. 3. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. Misit in renibus meis filias pharetrae suae, factus sum in derisum omni populo meo. Causa cum eorum tota die. Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio. Et fregit ad numerum dentes meos: Cibavit me cinere. Psal. 31. Die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in arundinem meam, dum configitur spina.

Psal. 31. Psal. 31. Die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in arundinem meam, dum configitur spina.

Matt. 27. In Evangelistis, Matt. 27. Tunc milites suscipientes IESUM in praetorium, congregaverunt ad eum universam cohortem, & exuentes eum chlamydem coccineam circumdederunt ei. Et placentes coronam de spinis posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum illudebant dicentes, Ave Rex Iudeorum. Et exspuentes in eum acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.

Duodecima : IESVS ad mortem Crucis instantissime postulatus.

Gen. 49. Genes. 49. Maledictum furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura: In furore suo occiderunt virum, & voluntate sua suffuderunt murum.

Thren. 3. Thren. 3. Vidisti omnem furorem eorum, & universas cogitationes eorum adversum me: Audisti opprobrium eorum Domine: omnes cogitationes eorum adversum me. Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum adversum me tota die. Sap. 2. Contumelia, & tormento interrogemus eum: & morte turpissima condemnemus eum.

Sap. 2. Sap. 2. Contumelia, & tormento interrogemus eum: & morte turpissima condemnemus eum.

Joan. 19. In Evang. Joan. 19. Cum ergo vidissent eum Pontifices & ministri, clamabant dicentes, Crucifige, Crucifige eum. Luc. 23. Instabant vocius magnis pestulantes, ut crucifigeretur, & invalescebant voces eorum.

Luc. 23. Luc. 23. Instabant vocius magnis pestulantes, ut crucifigeretur, & invalescebant voces eorum.

Dan. 9. Dan. 9. Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Eia. 1. Filios exaltavi, & enervavi: ipsi autem spreverunt: cognovit bos possessorem suum, & asinus praesepem Domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Va genti peccatrici, populo gravi iniquitate seminat nequam, filijs sceleratis. Dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, ab alienatis sunt retrorsum. Osee 10. Et dicent, non est Rex nobis. Non enim timemus Dominum. Rex quid faciet nobis? Loquimini verba visionis inutilis, fructus fructus cum mandatio, & germinabit quasi amaritudo iudicium.

Joan. 19. In Evang. Joan. 19. Dicit ei Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus Regem nisi Caesarem.

Decima quarta : IESVS bajulans sibi Crucem.

Gen. 22. Gen. 22. Tolle quoque Abraham ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum. Eia. 9. factus est principatus ejus super humerum ejus. Sap. 14. Benedictum est lignum per quod fit iustitia. Judic. 12. Praedixit Abimelec arbori ranuncum, & impositumque ferens humero, dixit ad socios, Quod me vidistis facere, cito facite.

Joan. 19. In Evang. Joan. 19. Susceperunt autem IESUM, & duxerunt, & bajulans sibi crucem, exiit in eum, quid dicitur Calvaria locum.

Decima quinta : IESVS cum latronibus ductus, & crucifixus.

Isai. 53. Isai. 53. Et cum sceleratus reputatus est. Genes. 39. Tradidit Ioseph in carcerem, ubi vidit Regis custodiebantur.

Luc. 23. In Evangelistis Luc. 23. Ducebantur & alij duo nequam cum eo, ut interficerentur. Et crucifixi sunt latrones, unum à dextera & alterum à sinistra.

Decima sexta : IESVS in Cruce suspensus.

Psal. 21. Psal. 21. Foderunt manus meas, & pedes meos: dixerunt ad me, quem confixerunt. Zachar. 12. Et dicitur ei, quid sunt plaga ista in medio manuum tuarum? Et dicit. Hu plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. Deat. 28. Erit vita tua pendens ante te, & non credes ei. Isai. 53. Propter scelus populi mei percussit eum. In Evang. Luc. 23. Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum.

Decima septima : IESVS in Cruce irrisus à Sacerdotibus, à militibus, à latronibus, à praetereuntibus, à populo.

Psal. 21. Psal. 21. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectionis plebis. Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labijs, & moverunt caput. Speravit in Domino, & ipsi autem eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum, Psal. 68. Salvum me fac Deus, quo-

quoniam intraverunt aquasque ad animam meam: infixus sum in limo profundi, & non est substantia: veni in altitudinem in aris, & tempestas demersit me. Laboravi clamans, rauca facta sunt fauces meae: desecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati sunt, qui persecuti sunt me inimici mei iniuste, quae non rapui tunc exolvebam. Thren. 2. Plausuerunt super te manibus omnes transsecentes viam: sibilaverunt, & moverunt caput super filiam Hierusalem. Haecine est urbs, dicentes, per seculum decorum, gaudium universae terrae aperuerunt super te ora omnes inimici tui: sibilaverunt & fremuerunt dentibus, & dixerunt, Devorabimus. En ista est dies quam expectabamus, invenimus, vidimus.

Thren. 2.

ut consummetur per avaritiam, & finem accipiat peccatum, & delatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & Prophetia, & ungarat sancti sanctorum. Iona 1. Et tulerunt Ionom, & miserunt in mare: & stetit mare a furore suo. In Evangelistis, Joan. 19. Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit consummatum est.

Iona 1. Iohan. 19.

Vigesima secunda: IESVS pro nobis mortem gustans.

Isai. 53. Abscessus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussit eum, & infra: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longevum: & voluntas Domini in manu eius dirigerit. Pro eo quod laboravit anima eius, videbit, & saturabitur, in scientia sua iustificabit ipse iustus servos meos multos: & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo disperiam ei plurimos, & sortium dividet spolia: pro eo quod tradidit in mortem animam suam.

Matt. 27. In Evangelistis, Matth. 27. Praterentes autem blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: pab. qui destruis templum Dei, & in triiduo illud reaedificas: salva te metipsum, si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis, & senioribus dicebant, Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere. Si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & crederimus ei: Condidit in Deo, liberet eum nunc, si vult. Dixit enim, Quia filius Dei sum. Idipsum & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

Matt. 27.

In Evangelistis, Joan. 19. Et inclinato capite tradidit spiritum. Heb. 5. Qui in diebus carnis suae precibus supplicationesque ad eum, qui posuit illum salvum facere a morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia. Et quidem cum esset filius DEI, didicit ex his, quae passus est obedientiam, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae.

Decima octava: Vestes IESV divisa militibus.

Psal. 21. Psalm. 21. Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me: diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

Iohan. 19.

Vigesima tertia: IESVS mortuus glorificatus a gentilibus.

Isai. 65. Quaesierunt me, qui ante non interrogabant: invenerunt me, qui non quaesierunt me: dixi, Ecce ego, ecce ego ad gentem, quae non invocabat nomen meum. Expandi rotae die manus meas ad populum incredulum & contradicentem mihi.

In Evangelistis, Matth. 27. Centurio autem, qui cum eo erat custodientes IESUM, viso terra motu, & his, quae fiebant, timuerunt valde dicentes: Verè filius Dei erat iste.

Psal. 21.

Iohan. 19.

Decima nona: Tenebrae IESV patiente.

Amos 8. Amos 8. Et erit in die illa, dicit Dominus, occidet sol in meridie, & tenebres erit faciam terram in die luminis. Hierem. 15. Occidit ei sol cum adhuc esset meridius dies.

Matt. 27.

Vigesima quarta: IESVS integer relictus.

Exod. 12. Os non comminuetis ex eo. In Evangelistis, Joan. 19. Ad IESUM autem cum venissent, ut viderent eum iam mortuum, non fregerunt eum crura. Facta sunt enim haec, ut Scripturae impleretur.

Vigesima: IESVS sitiens aceto potatus.

Psal. 68. Psalm. 68. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.

Iohan. 19.

Vigesima quinta: IESVS perquam honorifice sepultus.

Isai. 53. Et erit sepulchrum eius gloriosum. In Evangelistis, Joan. 19. Venit ergo Ioseph ab Arimathea, & tulit corpus IESU; venit autem & Nicodemus ferens mixturam myrrhae, & aloes quasi libratantum. Acceperunt ergo corpus IESU, & ligaverunt illud linteis cum aromatis.

Matt. 27. Matt. 27. Et dederunt ei bibere vinum cum felle mixtum.

Vigesima prima: IESVS consummans omnia.

Dan. 9. Dan. 9. Septuaginta hebdomades abbreviatae sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

DE RESURRECTIONE
CHRISTI Domini, &
ascensione,

§. 2.

IESVS ascendens in caelum.

Psal. 67. Psal. 67. *Currus Dei decem millibus multiplex, mil-*

lia latantium, Dominus in eis in Sina in Sancto. Ascen-

disti in altum, cepisti captivitatem, accepisti dona in ho-

minibus. Psal. 46. *Ascendit Deus in iubilo, & Dominus*

in voce tuba: psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi

psallite: psallite sapienter. Regnabit Dominus super gen-

tes: Deus sedet super sedem sanctam suam. Uai. 63. *Quis*

est iste, qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra ariste

formosus in stola sua, & gradiens in multitudine virtu-

tis sua.

Marc. 16. In Evangelistis Marc. 16. *Et Dominus quidem*

IESVS postquam locutus est eis, assumptus est in cae-

lum, & sedet ad dexteris Dei.

DE MISSIONE SPIRITVS
sancti promissi ad
Discipulos.

§. 3.

IESVS promissum Spiritum Sanctum
à Patre mittens, & Discipulos
dono caelesti implens.Joel. 2. Joel. 2. *Es erit in novissimis diebus, effundam de Spi-*

ritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filij ve-

stri & filiae vestrae: & juvenes vestri visiones videbunt,

& senes vestri somnia somniant. Et quidem super

servos meos, & ancillas meas effundam de spiritu meo,

Exod. 19. & prophetabunt. Exod. 19. *Cumque eduxisset eos Moy-*

ses in occursum Dei in loco castrorum, steterunt ad ra-

dices montis. Totus autem Mons Sinai fumabat, eo quod

descendisset Dominus, Deus super eum in igne, & ascen-

deret fumus ex eo, quasi de fornace: eratque omnis mons

terribilis, & sonitus buccina paulatim crescebat in ma-

Ius. Uai. 44. *Effundam aquas super sitientem, & fluenta*

super aridam: effundam spiritum meum super semen

tuam, & benedictionem meam super stirpem tuam. Et

germinabunt inter herbas, sicut salices juxta praterflu-

entes aquas. Iste dicit, Domini ego sum. Et ille vocabit in

nomine Jacob, & hic sibi erit manu sua Domino, & in

nomine Israel assimilabitur. Sap. 1. *Quoniam Spiritus*

Domini replevit orbem terrarum, & hoc quod continet

omnia scientiam habet vocis. Ezech. 36. *Adducam vos*

in terram vestram, & effundam super vos aquam

mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis

vestris. Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum

ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de

carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Et spiritum

meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in praeceptis

meis ambulatis, & iudicia mea custodiatu, & operemini.

Et habitabit in terra, quam dedi Patribus vestris.

Et eritis mihi in populum, & ero vobis in Deum.

Act. 2. In Evang. Act. 2. *Factus est repente sonus de caelo,*

tanquam adveniente Spiritu vehementi, & replevit

totam domum, ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis

dispertita lingua tanquam ignis, seditque super singulos
eorum: & repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & inceperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.

CAPVT VII.

NOTÆ aliae à Prophetis praevisæ de
alijs Messiae proprietatibus, &
excellentijs.

NOTA prima: IESVS verus Prophe-
ta, & Magister hominibus datus
à DEO.

Moyser Deut. 18. *Prophetam de gente tua, & de*

fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus

tuum: ipsum audies. Et ait Dominus. *Ponam verba mea*

in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quae praecepero illi.

Qui autem verba ejus, quae loquetur in nomine meo, au-

dire noluerit, ego ultor existam. Hoc testimonium in

JESU impletum indicat ipse ita dicens. Joan. 5. *Si*

crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim

ille scripsit. Philippus quoque Joann. 1. dicens Na-

thanael: *Quem scripsit Moyses in lege: & Propheta,*

invenimus IESUM Filium Joseph à Nazareth. Apertus

verò princeps Apostolorum Petrus Act. 3. *Moyser quidem dixit:*

Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vestrorum,

*&c. Eodem modo Stephanus Act. 7. *Hic est Moyses, qui dixit filius Israel,**

*Uai. 55. *Inclinate aurem vestram, & venite ad me: au-**

dire & vivet anima vestra, & seriam vobiscum pactum

sempiternum, misericordias David fideles. Ecce testem

*populus dedit eum, ducem ac praeceptorem gentibus. Uai. 42. *Uai. 30.**

*30. *Et dabit Dominus vobis panem & aquam,**

& aquam brevem: & non faciet avolare à te Doctorem tuum: &

erunt oculi tui videntes praeceptorem tuum. Et auris

tua audient verbum post tergum momentis. Hac est via,

ambulata in ea, & ne declinetis ad dexteram, neque ad

sinistram.

In Evangelistis, Joan. 1. *Vos vocatis me Magister*

*& Domine, & bene dicitis, sum etenim. Matth. 17. *Hic**

est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit: ip-

sam audite.

Secunda: IESVS Rex Israel, totiusque
orbis Dominus.

Dan. 7. *Aspiciebam in visione nocturna: & ecce cum nu-*

bibus cali, quasi filius hominis veniebat, & usque ad an-

tiquum dierum pervenit. Et in conspectu ejus obtulerunt

eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: &

omnes populi, tribus, & lingua servient ei, potestas ejus

potestas aeterna, quae non auferetur, & regnum ejus quod

*non corrumpetur. Dan. 2. *In diebus autem regnorum**

illorum suscitabit DEVS cali regnum, quod in aeter-

num non dissipabitur: & regnum ejus alteri populo non

tradetur: comminet autem & consumet omnia regna

haec. & ipsum stabit in aeternum. Secundum quod vi-

disti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, &

comminuit testam, & ferrum, & as, & argentum, &

*aurum. Hierem. 23. *Ecce dies venient, dicit Dominus,**

& suscitabo David germen justum, & regnabit Rex,

& sapiens erit: & faciet iudicium & justitiam in

terra.

Luc. 1. In Evangelistis, Luc. 1. Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus: & regnabit in domo Jacob in aeternum: & regni ejus non erit finis. Quae sit domus Jacob, in qua Christus perpetuo regnat, Apostolus indicat ad Rom. 9. Non omnes, inquit, qui ex Israel, Rom. 9. sunt Israelitae, neque qui semen sunt Abrahae omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est, non qui filij carnis, sed filij Dei, sed qui filij sunt promissionis, & firmantur in semine. Et planius ad Gal. 3. Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahae. Itaque regnum Israel est ipsa Ecclesia fidelium: quae & perpetua erit, & in omnes orbis partes se proferet, & hoc regnum tradetur Deo à Christo in fine, ut 1. Cor. 15. scribit Apost. 1. ad Corinth. 15. Joann. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Apoc. 1. Et IESVS Christus, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps Regum terrae: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris, & fecit nos regnum, & Sacerdotes DEO & Patri suo, ipsi gloria & imperium in saecula saeculorum.

Tertia: IESVS Salvator populi sui.

Deuter. 4. De nec. 4. Postquam te invenerint omnia, quae praedicta sunt, novissimo tempore revertentur ad Dominum DEUM tuum, & audies vocem ejus. Quia DEVS misericors Dominus DEVS tuus est: non dimittet, neque omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit patribus tuis. Itai. 19. Clamabunt ad Dominum à facie tribulationis, & mittet eis Salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos. Itai. 62. Dicit filia Sion, ecce Salvator tuus venit. Itai. 63. Et factus est eis Salvator, in omni tribulatione eorum, non est tribulatus: & Angelus facie ejus salvavit eos. In dilectione sua & indulgentia sua ipse redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus saeculi. Zachar. 9. Exulta satis filia Sion, jubila filia Hierusalem. Ecce Rex tuus venit, tibi justus & Salvator.

Matt. 1. In Evangelistis, Matth. 1. Vocabis nomen ejus IESVM, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. Act. 4. Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine IESVS Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem DEVS suscitavit à mortuis, in hunc usque astat coram vobis sanus. Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli, & non est in aliquo alio salus. Neque enim aliud nomen datum est sub caelo hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

Quarta: IESVS per sanguinem suum Redemptor omnium peccatorum.

Exod. 12. Exod. 12. Et sument de sanguine Agni, & ponent super utramque postem, & in superlucis varibus domorum, in quibus comedent illum. Erit autem vobis sanguis in signum in aedibus, in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos. Neque erit in vobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti. Itai. 53. Ipse autem vulneratus est, propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostra super eum, & livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Ibidem: Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longevum, & voluntas ejus in manu Domini dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit & saturabitur: in scientia sua justificabit ipse justus servus Thom. à Jesu Opr. Tom. 1.

meus multos: & iniquitates eorum ipse portavit. Zachar. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

In Evangelistis, Matth. 20. Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem suam pro multis. Matth. 26. Hic est Idem. 26. sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Rom. 3. Omnes peccaverunt, & egent gloria DEI, justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo IESU, quem proposuit DEVS propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiae suae.

Quinta: IESVS spes unica gentium.

Genes. 18. Num calare poterò Abram, quae gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam, & benedicienda sit in illo omnes nationes terrae?

Gen. 22. Possidebit semen tuum portam irim: eorum tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti voci meae.

Ose. 1. Et erit in loco ubi dicitur eis, Non populus meus vos: dicitur eis, filij Dei viventis. Et congregabuntur filij Iudae, & filij Israel pariter, & ponent sibi in caput unum, & ascendent de terra, quia magnus dies Iezrahel.

Psal. 71. Et adorabunt eum omnes Reges terrae: omnes gentes servient ei. Sit non in ejus benedictum in saecula: ante solem permanet nomen ejus. Et benedicentur in ipso omnes tribus terrae: omnes gentes magnificabunt eum. Benedictus Dominus DEVS Israel, qui facit mirabilia solus: & benedictum nomen majestatis ejus in aeternum, & replebitur majestate ejus omnis terra, fiat, fiat.

Itai. 49. Et dixit, Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & Israel convertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terra.

Itai. 66. Et ponam in eis signum, & miram ex eis, qui salvati fuerint ad gentes in mare, in Africam, Lidyam tenentes sagittam, in Italiam, & Graciam, ad insulas longe, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus domum Domino.

In Evangelistis, Luc. 2. Viderunt oculi mei salutem tuam, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuae Israel.

Joan. 10. Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovile, & illas oportet me adducere, & fiet unum ovile, & unus Pastor.

Ephes. 3. Quod alijs generationibus non est agnatum filij hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in spiritu: gentes esse cohaeredes, & concorporales, & comparricipes promissionis ejus in Christo IESU per Evangelium.

Rom. 9. Vocavit nos non solum ex Judaeis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit, Vocabo non plebem meam plebem meam, & non dilectam dilectam. Et erit in loco, ubi dictum est: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij Dei vivi.

Sexta: IESVS radix totius gratiæ & iustitiæ: caput & coronâ Sanctorum omnium.

- Psal. 117.** *Pfal. 117. Lapidem, quem reprobaverunt adificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Sic ipse Christus posuit Matt. 21. sic Per. Act. 4. & Epist. sua prima cap. 2. Paulus quoque ad Rom. 9. Esai. 28. Hac dicit 1. Pet. 2. Dominus Deus, Ecce ego mittam in fundamentis Sion, lapidem probatum, pretiosum in fundamento fundamentum. Qui crediderit, non festinet. Vel qui crediderit in eum, non confundetur.*
- Isa. 53.** *Isai. 53. Et erit iustus ipse justificans servos meos multos.*
- Idem 61.** *Isai. 61. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in DEO meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsam decoratum coronâ, & quasi sponsam ornatam monilibus suis, sicut enim terra profert germen suum, & sicut hortus semen suum germinat: sis Dominus DEUS germinabit iustitiam, & laudem coram omnibus gentibus.*
- Joan. 1.** *In Evangelistis, Joan. 1. Lex per Moysen data est: gratia & veritas per IESUM Christum facta est. Unde de plenitudine eius nos omnes accipiemus.*
- Idem. 13.** *Joan. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.*
- Ephe. 1.** *Ephe. 1. Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum, per IESUM Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum divitiis gratiæ eius.*

Septima: IESVS in novissimo die, multis prodigijs finem mundi antecedentibus, cum majestate vivos & mortuos est iudicaturus.

- Job. 19.** *Job. 19. Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum. Et rursum cir-*

cundabor pelle mea, & in carne mea videbo DEUM salvatorem meum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciantur, & non alius: reposita est baculus meus in sinu meo.

Eccles. 12. *Eccles. 12. Finem loquendi pariter omnes audiamus. DEUM time, & mandata eius observa: hoc est enim omnis homo. Et cuncta quæ sunt, adducet DEUS in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.*

Isai. 66. *Isai. 66. Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga eius, reddere in indignatione furorẽ suum, & increpationem suam in flamma ignis: quia in igne Dominus disjiciabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino.*

Dan. 12. *Dan. 12. In tempore autem illo confurget Michael Princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: & veniet tempus, quale non fuit ab eo, ex quo gentes esse ceperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro. Et multi de his, qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium, ut videant semper.*

Joel. 3. *Joel. 3. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat; & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hereditate mea Israel, quos disperserunt in nationibus, & terram meam diviserunt.*

In Evangelistis, Marc. 13. *In Evangelistis, Marc. 13. Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit DEUS, usque nunc, neque fient. Et nisi breviasset Dominus dies, non fieret salva omnis caro; sed propter Electos, quos elegit, brevioris dies.*

Joan. 5. *Joan. 5. Amen amen dico vobis, quia venit hora, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio vitam habere in semetipso: & potestatem dedit etiam iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc: quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei: & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitam, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicij.*

TERTIA DISPUTATIONIS PARS.

CAPVT VIII.

Christum fuisse verum Messiam.

Messiam non esse purum hominem, sed hominem Deum, demonstratur quam plurimis argumentis, sed cum agamus contra Judæos, ex solo veteri testamento duci possunt firma contra ipsos argumenta; quæ nihilominus rotæ sunt, ut pleraque omittenda nobis sint brevitate ex more studentibus.

Primus ergo locus veteris testamenti, ex quo Messie Divinitas evidenter deducitur, in Baruch

Prophetæ vaticinio legitur: cap. siquidem 3. dicit: *Hic est Deus noster, & non estimabitur alius adversus eum, & quæ sequentur usque ad illud, Et post hæc cum hominibus conversatus est. Ubi aperte vides Prophetam de adventu Dei in carne loqui, Messiam ab illa DEUM appellari. Quo testimonio convicti Hebræi, sine fundamento negant, hunc librum Baruch in Canone scripturarum numerandum esse.*

Secundum testimonium est Isaiæ, qui non semel, sed sæpè vaticinatus est, Christum & Messiam DEUM verum futurum: cap. enim 7. de Messia loquens dicit: *Hic vocabitur Emanuel id est nō-*

b. scum

Idem 35. bificum DEUS, & cap. 35. de Messia loquens ait: *Deus ipse venit, & salvabit nos, tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt, &c.* Ex quo liquido constat Deum illum venturum ad salvandum nos, esse Messiam, cujus etiam sunt propria signa illa & miracula, quae ibi praedicantur. Nec ullus praeter Christum illa perficit, neque illa Judaeis ab alio, quam a Messia expectanda sunt, cum ante Isaiam, nec post illum ex Prophetis aliquis talia signa operatus sit: atque idcirco Patres hunc DEUM, de quo Propheta loquitur, esse Christum recte illimè interpretantur. Athanas. lib. de humanitate Verbi post medium. Idem verò de Isa. 45. ait: *In te est Deus, & non est Deus absque te: verè tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.* Verba sunt Dei Patris Filium alloquentis, ut constat ex antecedentibus verbis. *Hac dicit Dominus.* Et clarius ex versione Septuag. qui ita legunt: *Transibunt ad te, & adorabunt te, & in te orabunt, quia in te est DEUS, &c.* Et profecto locutio illa in te est DEUS, Christo propriissime accommodatur, quia in Christi humanitate est divina persona, ut expositorum: Epiphani. contra Hereses cap. 57. & Cyrill. lib. primo in Joann. cap. 15. Rectè quoque dicitur de Filio: *Non est DEUS absque te, propter unitatem naturae.* Et D. Hieronymus. meritò, super hunc locum scribens annotavit Christum convenientissimè vocari DEUM absconditum; propter asumptam Humanitatis profundi dissimulatum mysterium. Hunc vero Isaiam locum imitatus est Paulus cum dixit, *Erat DEUS in Christo mundum reconcilians sibi:* ut S. Hier. lib. 4. de Trin. anno. avir.

Isa. 52. Idem Propheta cap. 52. ita DEUM loquentem inducit: *Hac dicit Dominus Deus: In Aegyptum descendit populus meus, in principio eam & infra subdit: Ego ipse qui loquebar, ecce adsum.* Ideo ergo DEUS, qui antea per Propheas loquebatur, quem populus Israel colebat, postea per incarnationem apparuit. Ut enim intelligeret sermone esse de personam DEI per incarnationem & adventum Messiae, habet Prophecia: *Quam pulchri super montes pedes evangelizantis pacem, annunciant bona.* Et infra: *Consolatus est Dominus populum suum, redemit Jerusalem, expandit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium, & videntur omnes finis terrae salutare DEI nostrum.* Expendunt hunc locum Soter. Epist. prima decretal. Chrysost. homil. 5. in Marc. Cyrill. lib. de Incarn. unig. c. 2. Euseb. lib. 6. de demonstrat. c. 24. Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 13.

Soter. Chrysost. Cyrillus. Euseb. Tertull.

Quatuor haec loca ex Isaià, è multis sufficiat adduxisse, ad alios jam Prophetas accedamus, ac primò ad Hierem. c. 23. qui ita scribit: *Hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus, noster,* ubi habetur nomen Tetragramma, quod est proprium Dei: quo loco de Messia esse sermonem Hebraei ipsi consentunt, ut mirandum sit valde, eorum ingenia hoc uno testimonio non convinci, sed convincerentur quidem, nisi aggratum esse cor eorum, & nisi excæcasset illud jam pridem DEUS, ut verbis utar Isaià 6. c.

Jerem. 23

Isa. 6.

Non minus aper. è dem vaticinatus est Zachar. qui cap. 2. scribit: *Hac dicit Dominus exercituum, post gloriam misit me ad gentes, quae spoliaverunt vos. Et infra: Lauda & latare filia Sion! (scilicet ad illud) Dominus exercituum misit me ad te. Ubi DEUS & Dominus exercituum missus à Deo exercituum dicitur ad salvandas gentes, & congregandam ex Judaeis & Gentibus Ecclesiam. Ubi nemo non videt apertum esse de Messia sermonem, ut affirmant Hieronymus. super hunc locum, Euseb. lib. 2. de Thom. à Jesu Opera. Tom. 1.*

Zachar. 2

Hieron.

*Dem. c. 2. dem. 18. lib. 5. c. 25. & 26. lib. 6. c. 17. Ambros. brof. 2. de fide c. 3. August. 20. de civitate Dei cap. ultimo. An vero Prophecia de congregatione Ecclesiae, & vocatione gentium ad eam sit impleta, ex ipso rerum eventu, atque ex Matt. c. 28. colligi potest, ubi Christum loquentem inducit in hunc modum: *Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra: euntes ergo docete omnes gentes, &c.* Ex eodem Zachar. idem probatur cap. 12. *Effundam super domum David, & super habitacorem Hierusalem spiritum gratis & precum, & afficiet ad me quem confixerunt. Ubi verus DEUS est, qui loquitur, & promittit se daturum spiritum suum, & tamen dicit se esse crucifigendum, ut rectè exponit Cyprian. lib. 2. contra Judaeos cap. 20. Et Euseb. lib. 8. de Dem. 4. Augustin. lib. 20. de civitate Dei cap. 30.**

Euseb. Ambros. Augustin. Mat. 28.

Zachar. 12.

Cyprian. Euseb. Augustin.

Quod clarius idem Propheta vaticinatus est, cum cap. 13. scribit: *Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra. Et postea circa finem subdit: *Quid sunt plaga istae in medio manuum tuarum? Et dicit, Huius plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. Si de te jam exhibitae, & omnibus nota loqueretur, clarius, potuisset in medium adducere.**

Zachar. 13.

Tertium testimonium est Malach. 3. *Statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quaritis, & Angelus testamenti quem vos vultis. Quin hic dominator a quo Angelus testamenti sic Christus, qui postea in templo est praesentatus, nemo ambigere potest. Dominator autem proprium nomen est veri DEI in Scripturis. Sed nimis prolixa erit disputatio, si omnia veteris testamenti testimonia velim adducere; haec sufficiant, quae si singula expendantur, evidenter nostram assertionem concludunt, & omnia simul expensa, ingenia quoque omnia, non omnino depravata convincere possunt.*

Malach. 3

Quartum, & fortè efficacius testimonium desumitur ex Psalmo secundo, qui Psalmus de Christo interligitur, tum quia Rabini, teste Galatino, de Messia exponunt, tum etiam, quia de Christo intelligitur *Ab. 4. & 13.* In hoc igitur Psalmo dicitur: *Filius meus es tu, ego hodie genui te. Ac ne putemus Messiam esse filium Dei per adoptionem, quomodo etiam Israel dicitur esse primogenitus Dei: obijungit: *Et nunc Regis intelligite, erudimini qui iudicatis terram, & apprehendite disciplinam, &c.* Ubi nota in Hebraeo fonte, quem ad verbum semper requirunt esse, *וְשָׂרְפָה אוֹסְלָמִין בְּיָמָיו*, id est, in signum subjectionis oculam in manum filij aut pedem. Neque obstat quod LXX. verterint, *Apprehendite disciplinam.* Illi enim ad sensum, non ad verba respexerunt: tunc enim adoramus verè Christum, cum ejus doctrinam recipimus.*

Nota praeterea in sequentibus verbis (*Ne quando irascatur Dominus*) in Hebraeo non esse Dominum, sed referri ad Filium illa verba, *Ne quando irascatur, nimirum Filius.* Ex quo intelligimus vocem Domini à LXX. additam ad Filium esse referendam, de quo etiam intelligitur necessario id quod sequitur: *Cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.* Hinc est jam argumentum: Messias est Filius Dei adorandus ab omnibus Regibus, & quibus ille irascitur omnino peribunt, & qui in illo confidunt, illi beati erunt: ergo Messias est verus DEUS. Nam solus verus DEUS habet imperium vitae & mortis, 1. Reg. 2. Item in scripturis passim in solo vero Deo confidendum esse dicitur, ut Hier. 17. *Maledictus homo, qui confidit in homine. Et infra: Benedictus vir, qui confidit in Domino.*

1. Reg. 2.

Jerem. 17.

Testimonia hæc divina in Scriptura existentia protulimus, quibus Messia Christi divinitas comprobatur: nunc alia quoque testimonia divina, à Deo mirabiliter extra Scripturam exhibitâ adduci possent, ut nost. & fidei assertio constaret magis, & pateret illustrius, quæ partim continentur prædictionibus Sibyllarum de Christi divinitate, partim eventibus aliquot mirabilibus, quibus historia produnt divinitus sæpè fuisse approbatam Christianorum de divinitate Christi sententiam, quæ legi possunt apud Bellar. Tom. 1. lib. 1. de Christo à cap. 4. & Gregorium de Valen. Tom. 1. d. 2. q. 1. p. 1. paragr. 19. Nunc solvere oportet: argumenta, quæ Judæi contra doctrinam hucusque à nobis traditam objiciunt.

Bellar. Tom. 1. lib. 1. de Christo à cap. 4. & Gregorium de Valen. Tom. 1. d. 2. q. 1. p. 1. paragr. 19.

CAPVT IX.

Solvuntur objectiones Judæorum, quibus probare conantur Christum non fuisse verum Messiam.

Objiciunt primò Judæi. Esto, aliqua de Messia à Prophetis prædicta, in Christo adimpleta sint, alia tamen existunt, quæ illi non conveniunt: Ergo non ille fuit verus Messias. Ant. prob. Nam ex Prophetis constat futuram Messia tempore maximam in populo Hebræo felicitatem, ut constat: ex Isa. 6. Joël. 3. & Amos 9. ubi dicitur. *Ecce dies veniet dicit Dominus, & comprehendet arator messorem & calcator uva mittentem semen, & stillabunt montes dulcedinem.* Prædixit autem paulò ante: *In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: sed hæc temporibus Christi non contingere: ergò, &c.*

Isa. 6. Joël. 3. Amos 9.

Resp. Hebræos sensu carnis esse deceptos. Regnum siquidem Messia, & felicitas per illum promissa, non caduca & materialis intelligenda est, sed spiritalis, & æterna: promissa sunt nobis per Christum ea bona, quibus non possunt esse aliqua meliora, quæque salutem veram hominibus afferunt: & cunctis mortalibus æquè possunt esse communia, hujusmodi autem proprietates non possunt convenire temporalibus bonis, sed spiritalibus & æternis. Deinde idem Messias alijs Prophetarum oraculis describitur pauper, humilis, & vitæ dolorum, & sciens infirmitatem. Signum est igitur abundantiam bonorum per ipsum futuram, non carnaliter sed spiritaliter intelligendam esse, ut rectè Hieron. sæpè docet super Prophet. & August. lib. de spiritu & littera.

Hieron. Augustin.

Objiciunt secundo, Tempore Messia prædictum ab Isa. est c. 11. *Lupos cum agnis, pardos cum hædis, leonem cum ove habituros: Habitat ibi lupus cum agno (inquit Prophe. a) & pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo, & ovæ simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos: sed hæc non eveniunt diebus Christi: ergò, &c.*

Isaia II.

Resp. Hæc & similia non sic ad litteram, & in sensu proprio esse intelligenda, sed in sensu metaphorico: sæpè enim sub metaphora materialium rerum spirituales promittuntur, ut non debeant Judæi ipsi litteræ, quæ spiritum occidit, adeo firmiter adherere.

Tertiò objiciunt: In scriptura prophetica significatum est fore, ut adventus Messia sit in summa gloria & majestate: sic autem non venit Christus: ergo, &c.

Resp. Duplicem esse Messia adventum in Scripturis prophetis prædictum, unum in humilitate ad redimendum genus humanum à peccatorum jugo, & servitute Diaboli, de quo Zachar. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi, justus, & salvator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asina.* Ille adventus jam est impletus.

Zachar. 9.

Alterum in gloria & majestate ad judicandos homines in fine sæculi, de quo psalm. 49. *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu ejus exardescet, &c.* Isa. 66. *Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga ejus reddere in indignatione furorem suum.* Hic adventus adhuc expectatur, ad eumque pertinent ea vaticinia, quæ malitiosè Judæi opponunt de gloria Messia: Ideo igitur Judæi errant, qui primum à secundo adventu non discernunt, ut egregiè ostendit Cyprianus libro de Idolorum vanitate.

Isa. 66.

Cyprian.

Quarto objiciunt: In scriptura etiam prædictum esse, ut adventu Messia vehementer lætaretur Israel; quod secus accidisse in adventu Christi competum est.

Resp. cum D. Paulo ad Rom. 9. *Non omnes qui ex Israel sunt veros esse Israelitas, neque qui semen sunt Abrahæ, filios veros esse Abrahæ: sed qui filij sunt promissionis, assumantur in semine, hoc est, veri Israel filij.* Hic Israel spiritalis omnino lætatur: est Christi adventu, quamvis non ille carnalis Judaicus, Quæ vero de lætita Israelis in adventu Messia prædicta sunt, de spiritali Israele intelligi debent.

Rom. 9.

Quinto opponunt etiam alia vaticinia, quibus significatur fore, ut Messias populum suum vi atque armis liberet, quod non fecit Christus.

Resp. ea etiam spiritaliter intelligenda esse; de vi scilicet & potentia spiritali, quæ merito & passione Messia contineretur, valetque adeo ad superandos hostes spirituales, vie dicandosque homines in spirituales liberet: id quod optimè ostendit Jo. Driedo num. 2. de captivitate & redemptione generis humani c. 1. memb. 3. dist. 3.

Jo. Driedo.

Ultimo tandem objiciunt quædam loca, quibus significatum est, fore, ut ad adventum Messia reedificaretur templum, quod neque per Christum factum est. Id verò præsertim colligunt ex Isa. 2. *Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus David in vertice montium.* Sic prædixit Isa. unde colligunt in diebus Messia Hic: o solymitanum templum, & montem illum, in quo fundatum erat, supra omnes montes esse altius elevandum, ut Galatin. refert lib. 4. cap. 17. Resp. hunc locum, & si quæ sint similia huic, de templo spiritali, quod est Christi Ecclesia, intelligendum esse, ut inter alios egregiè ostendit Augustinus libro 18. de Civitate Dei cap. 45.

Isa. 2.

Galatinus

Augustin.

Quædam alia objiciunt, quæ ex prædictis facile solvi possunt: omnia vero inde oriuntur, quod Judæi litteræ corticem non censum, corpus non animam sæpè attendunt, neque duos Christi adventus agnoscunt, quæ duæ radices sunt Judaicæ cæcitatibus, ut bene notatur Tertul. in Apologet. adversus Gen. c. 21. Cyprian. li. de Idolorum vanitate versus suam, Irenæ. lib. 4. c. 16. Origen. lib. 1. contra Celsum non longe à fine, Rabbi Samuel in Epistola de

Tertul. Cyprian. Irenæus. Origenes. R. Samuel de

de adventu Messiae. ix. & x. habetur Tom. 5. Bibliothecæ. PP.

CAPVT X.

Solvuntur objectiones, quæ à Iudæis fieri solent, contra Messiaë Christi divinitatem.

Objiciunt primo Hebræi, verba illa Deut. 18. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi Dominus DEUS tuus.* Quæ de Messia esse prolata testes sunt fidelissimi, Petrus & Stephanus *Actuum* 4. & 7. Atqui verbis illis Moyses indicat Prophetam illum non esse futurum DEUM, tum quia dicit sibi futurum similem, atque adeo purum hominem, sicut ipse erat; tum maxime, quia subdit: *Ipsam audies, ut petisti à Domino Dno tuo in monte Horeb, quando dixisti, ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ait Dominus, Bene omnia sunt locuti, Prophetam suscitabo eu similem tui.* ergo ille Prophetam non erat futurus Dominus Deus; nam populus petebat, ne sibi Dominus loqueretur: at Deus admisit petitionem, dicens se daturum Prophetam, & per illum locuturum.

Resp. hoc loco solum dici, illum Prophetam fuisse futurum hominem verum, Prophetam, legislatorem, mediatorem inter homines & Deum, & ita similem Moyse, & in natura, & officio: non oportet autem ut in alijs omnibus conditionibus futurus esset omnino similis, alias nec fuisset redemptor, nec natus ex virgine, nec in similibus perfectionibus Moysen superasset.

Quod verò postea significat DEUM per se populo non esse locuturum, ita intelligi debet, ut non sit locutus eo modo, quo antea, quasi per divinitatem ipsam, & signis & prodigijs illam indicantibus, sed humana voce, per humanam naturam ex eorum genere assumptam, quo non excluditur, quin ille Prophetam DEUS simul futurus esset, & verus homo.

Objiciunt secundo. Turpe valde videri, ut DEUS æternus homo factus sit in tempore, in præsepio reclinatus, traditus, flagellatus, crucifixus, mortuus; quæ non solum inconvenienter & scandalosè affirmari videntur de DEO, sed videntur quoque Divinitati repugnare: non ergo Messias, qui homo erat futurus, neque Christus, qui fuit occisus, verè est DEUS.

Ad perfectam hujus objectionis solutionem, plura essent hoc loco dicenda ex ips, quæ latè à Theologis disputari solent 3. p. q. 2. sed incongruè, dum contra Judæos scribitur adducuntur, quibus (si semel Scripturis credunt) illud est nobiscum commune, ut præterit humanæ sapientiæ rationibus, ea quæ in Scripturis continentur, tanquam effata cælestia, atque à DEO dictata, & proinde verissima venerentur.

Quare si semel, ut demonstravimus, Scripturæ palam affirmant Messiam fore DEUM & hominem, Judæorum est, sicut Christianorum, Deo dicenti credere, quicquid ex humana philosophia objiciatur. At verò loco solutionis prolixioris prædictarum difficultatum, quæ in obje-

ctione insinuantur, placet partem eorum, quæ elegantissimè Nazianzenus scribit *Oratione* 3. de *Theologia*, sub finem referre, ut quæ maximè videantur, ad hunc locum pertinere. Progenitus, inquit, est Christus, &c. quæ sequuntur usque ad In infernum descendit, sed animas revehit, atque in cælos ascendit, venturusque est ad judicandos vivos & mortuos. Quibus eloquens atque doctissimus Pater, ornate admodum ostendit, quoniam pacto Christus Servator noster, cum humanitate divinitatem, cum humilitate gloriam, cum passione triumphum, cum morte victoriam gloriosè conjunxit. Atque hæc dixisse sufficiat, circa objectionem secundæ hujus difficultatis; nam DEO dante, in secundo Tomo pro Judæorum Catechismo, plura de convenientia incarnationis, mortis, ac passionis Christi dicemus.

Tertio tandem possent quædam novi testamenti loca adducere, quibus aliquando Christus minor Patre, factus, filius, aut creatus asseritur, quæ solent ab Arianis adduci, contra Christi divinitatem: sed quia Judæi tanto persequuntur odio novum testamentum, ut illo neque contra nos uti velint, ea prætermittemus, attenti solum ad objectionem Respondere, ea & similia de Christo secundum humanitatem intelligenda esse: secundum quam est filius MARIE Virginis, minor Patre, factus atque creatus in tempore, etsi concedendum absolute non sit, Christum esse creaturam, ut rectè admonuit D. Thom. 3. p. quia Christus in prædicta propositione sumi solet materialiter, pro supposito: secundum quod esset falsum dicere Christus est creatura, ea autem acceptio materialis hujus nominis Christi in prædicta propositione est valde conformis rationi, ut Theologi ferè omnes docent, & præsertim D. Tho. *Jaco citato*.

Ad calcem hujus cap. similitudines duas aliarum quarundam unionum rerum diversissimarum lubet annotare, quibus fiat credibile potuisse Deum naturam humanam unire divina persona: siquidem uniones aliæ creduntur, quamquam intellectui nostro difficillimæ sint, vel propter evidentem rationem, vel propter probabilem. Inter omnes ejusmodi uniones, illa ex D. Thom. sententia lib. 4. *contra Gent.* c. 41. & Athanasij in Symbolo, & aliorum Patrum, maxime videtur rationem hujus negotij credibilem facere, qua videmus animam & corpus, licet res diversissimæ sint, sic tamen copulari atque conjungi, ut ex illis conjunctis resultet unica substantia, unica nempe natura humana. Quare ergo sibi Judæi persuadere non poterunt fieri posse, ut ex substantia, seu personalitate Divini verbi, & humana natura seu humanitate constet una quædam substantia, quæ sit non una natura, sed una persona, in utraque natura, Divina, & humana subsistens?

Adducit etiam Dorandus in 3. d. 1. q. 1. similitudinem ex arborum insitione, ea enim fit, ut ex duabus diversis naturis, quarum quælibet sit completa secundum speciem, rationemque retineat suam, constituat unum quoddam, unitate quantitatis: sicut per hoc mysterium ex duabus etiam perfectis naturis, quarum utraque rationem suam conservat, existit una persona unitate substantiæ & perfectionis, quæ in his quæ sunt corporis expertia nominari solet quantitatis virtutis seu perfectionis. Ex his duabus similitudinibus,

Z + bus,

bus, prior certe est aprior, sed altera quoque est conveniens, præcipue secundum vulgarem hominum opinionem. Neutra vero est per omnia unioni hypostatice similis, in plerisque est dispar ratio, neque vero possumus aliquid huic mysterio simile profertre, quod per omnia conveniat.

CAPVT XI.

De alijs erroribus & fabulis in Thalmud ludæorum contentis.

Vid. cap. 7. loco cit. Biblioth. Theolog. **P**ost hæc tam illustria Scripturarum testimonia, quibus tam luculenter adventus Salvatoris probatur, & Judæorum pertinacia convincitur, aliud afferemus ad eorum confundendam cæcitate efficacissimum argumentum, tabula scilicet & nuge Thalmud inepissima, in quibus veluti in speculo deprehenditur, in quam profundos errores & densissimam cæcitate, qui divina gratia exciderunt, de more prolabantur, cum enim ad eadem sint fabulosi ista deliramenta, ut ne obtusissimis hominum ingenijs persuadere posse videantur, Judæi tamen tab pæna mortis infirmis credere compelluntur.

Fabula igitur Thalmud collectæ olim fuerunt accuratissime à N. de Sancta Maria Medico in lege Moyis versatissimo, postea verò ad fidem Christi converso, ex quibus etiam aliquas retert Sixtus Senensis in *Bibliotheca sua sancta lib. 2. fol. 109* qui auctores Thalmud, blasphemias, ridiculasque fabulas fideliter transcripserunt, addentes singulis fabulis librum, capitulum, & priora verba capituli idiomate suo hebraico expressa. Nec de his licet dubitare, cum plene sint Italice & aliarum provinciarum Synagoga prædictis Thalmud voluminibus.

Incipiã igitur horum portenta fabulas ex Sixto Senense referre, ut clarius Judæi se à Deo derelictos cognoscant, qui eos aperitissimis contralumen naturale implicari erroribus ita petmisit: ex innumeris stultitijs & blasphemijs collegit aliquas non solum adversus Christum Dominum, sed etiam adversus Moysaicam ac naturæ legem & contra ipsam Divinæ Celsitudinis majestatem.

Blasphemix ex Thalmud adversus Christum Deum nostrum.

Blasphemix, quas impij Judæi in Christum DEUM nostrum emittunt, adeo sunt execrabilis, ut animus horreat, manusque refugiat eas scribere: proinde tantum suffecerit hic loca quadam indicasse, ubi hæc habeantur.

In primis, Quo partu Christus natus sit, & quam habuerit Matrem ac patrem: *Ordine primo, tractatu nono, versu quadragesimo nono, incipiendo à ve. bo Mebila.*

Quæ fuerit Christi professio, studium, & ars: *Ordine quarto, tractatu quarto distinctione quinta, charta decima septima.*

Quem Deum Christus coluerit: *Ordine quarto, tractatu quarto, distinctione secunda, charta 107.*

Qua de causa, & quo supplicio Judæi Christum interfecerint: *Ordine 4. tractatu quarto, distinctione sexta, charta 43.*

Quo nunc loco detineatur anima Christi: *Ordine tertio, tractatu sexto, charta 57.*

Adversus divinæ Majestatis celsitudinem.

Deus ante mundi creationem ne orio torpesceret, exercebat se in extruendis varijs mundis, quos ubi condiderat, paulò post destruebat, atque iterum instaurabat, quoad hunc, quem nunc habemus mundum facere didicisset: *Ordine 1. tractatu 4. distinctione 3.*

Deus tres primas horas diei totas infumit in lectione legis Judaicæ: *Ordine secundo, tractatu primo, distinctione decima quarta.*

Moyse, cum aliquando ascendisset in cælum, invenit Deum se ibidem accensus in Scriptura sancta: *Ordine 5. tractatu 6. distinctione 5.*

Deus die prima Novilunij mensis Septembris judicavit universum orbem, reliquis deinde sequentibus decem ejusdem Lunæ diebus, applicat se ad scribendos jstos in libro vitæ, in los verò in libro mortis: *Ordine 2. tractatu 8. distinctione 5.*

Deum quotidie preces, ac orationes devoto animo facere: *Ordine 1. tractatu 1. distinctione prima.*

Deum habere locum quemdam separatim, in quo statutus temporibus, multis cum lachrymis desset, ac seipsum affligit, quod Judæi iratos, templum everterit Hierosolymitanum, & populum suum in captivitatem dispererit: *Ordine 2. distinctione 5. & ordine 1. & distinctione 2.*

Deus quotidie imponi sibi circa caput, & brachia vitas, sive corrigiolas quasdam coriaceas, *Thephulu* appellatas; indantque se ipsum tunica quadam linea, quæ Zicinnuncupatur, atque hoc modo ornatus procumbit in genua, & orat: *Ordine 2. tractatu 8. distinctione 5.*

Deum præcepisse populo Judæorum, ut singulo quoque novennio sacrificium expiationis peragant, ad expiandum scelus perpetratum à Deo, quando lumen quod injussit à Luna ademerat Soli attribuit: *Ordine 4. tractatu 6. distinctione prima.*

Deus quoties remittitur calamitates, quas Judæi à cæteris gentibus patiuntur, lachrymas duas effundit in mare Oceanum, & præ dolore pectus utraque manu contundit: *Ordine 1. tractatu 1. distinctione 9.*

Deus tribus postremis diei horis laxandi animi gratia ludebat olim cum pitce quodam magnæ magnitudinis, qui levianus appellatur: *Ordine secundo, tractatu primo, distinctione quattordecima, & ordine quarto, tractatu octavo.*

Deus ignota de causa indignatus pisci magno Leviathan, ipsum occidit, carneque ejus sale condidit, ut ex his cibum ministraret animabus sanctorum in futuro sæculo: *Ordine quarto, tractatu tertio, distinctione quinta.*

Deum quotidie lemel nasci, & tunc cristæ gallorum gallinaceorum tuborem amittunt, si sique interim uno pede stant, tunc si quis eodem momento alicui maledixerit, is statim concidet mortuus: *ordine primo, tractatu primo.*

Deum

Deum creasse elementum ignis in die Sabbati:
Ordine 2. tractatu 3. distinctione 4.

Cum olim Rabbinus quidam adversus Rabbi Eliezer, disputationem inisset, Deus voce cælitus demissa, sententiam contra illos pro Rabbi Eliezer protulit; quamobrem indignati Rabbinus Deum anathematis pœna damnarunt, tum Deus ipse sobridens, Filij, inquit, mei me vicerunt. *Ordine quarto, tractatu secundo, distinctione septima.*

Cum Deus die quadam in cæli curia disserteret de specie quadam lepræ, quam ipse mundam esse a jebat, cæteris dissentientibus Rabbinis, qui immundam esse affirmabant, his tandem communi omnium assensu, devoluta est ad sapientissimum quendam Rabbinum, qui cum sententiam proferre pararet, ita in ejus anima relicto corpore, vociferari cœpit Mundam, mundam: *Ordine quarto, tractatu secundo, distinctione septima.*

Tanta fuit olim in Rabbinis quodam prudentia, ut diabolus simul & Deum, hoc astu eluserit. Cum Rabbinus in extremo vitæ articulo laboraret, diabolus precibus exorat, ut se jam jam moribundum ad portas usque cælestis regni deducat: ut inspecto inde loco divinæ habitationis, lætus ex hac vita decedat, hanc gratiam cum diabolus veteri amico præstitisset, Rabbinus illico intra portas cæli se conjiciens, juravit per Deum viventem se nunquam inde recessurum, qua de causa coactus est Deus hominem apud se remere, ne illum perjurum faceret, sicque hac una arte prudentissimus vit Deum, ac diabolus simul fefellerit.

Adversus Sanctos veteris testamenti.

Cum Angelus Gabriel grave flagitium commisisset, Deus jussu illam igneo flagello flagellari: *Ordine 2. tractatu 5. distinctione 8.*

Adam cum omnibus animalibus, tam masculis, quam feminis coivit, neque unquam appetitui suo sati fecit, nisi postquam cum Eva concubavit: *Ordine tertio, tractatu primo, distinctione sexta.*

Corvus emissus à Noe tempore diluvij, volebat ex arca discedere, timebat enim, ne post discessum suum Noe, cum cornice uxore sua coiret: *Ordine quarto, tractatu quarto.*

Job nunquam fuisse in humanis, & historiam ejus esse confictam: *Ordine quarto, tractatu tertio.*

David in adulterio, & homicidio non peccavit; & quicumque eum in his peccasse crediderit, hæreticus est: *Ordine 2. tractatu 1. distinctione 5.*

Adversus legem Moysis.

Quod licitum sit cum propria uxore masculino concubitu uti: quare cum duæ mulieres essent de hac re apud Synagogam conquestæ; responderunt Rabbinus virum esse uxoris dominum, proinde posse eum uti corpore uxoris suæ, utcumque voluerit, non aliter, quam ille qui piscem emit: is enim tam anterioribus, quam posterioribus piscis ejus partibus ad arbitrium velci potest. *Ordine tertio, tractatu tertio, distinctione secunda, & charta vigesima facie secunda.*

Si quis aut filiam suam, aut sororem suam sibi matrimonio junxerit, is rem Deo facit gratissimam: *Ordine secundo, tractatu primo.*

Rabbinus, qui non oderit hostem suum usque ad mortem, & qui vindictam adversus eum non quaesierit, indignum esse nomine Rabbinus: *Ordine quinto, tractatu primo, distinctione secunda.*

Gravius plectendos esse eos, qui contradicunt verbis Scribarum, quam verbis Mosaicæ legis, quibus qui contradixerit, absolvi potest; qui vero verbis Rabbinorum contradixerit, morte motiatur: *Ordine quarto, tractatu quarto, distinctione decima.*

Si testes de falsitate convicti fuerint, puniri debent pœna talionis; quod si contigerit in iustè accusatum fuisse damnatum, & ita pœna afflictum, tunc falsi testes absolvi debent, & nulla pœna puniri: *Ordine 4. tractatu 4.*

Si quem major pars judicum ad mortem damnaverit, is mori debet: si vero omnes nullo excepto, in ejus damnationem consentiant, absolvetur: *Ordine quarto, charta 17.*

Si quis marsupium loco publico invenir, sciveritque ejus dominum jam de inventione marsupij desperasse, non tenetur ad restitutionem marsupij: *Ordine quarto, tractatu secundo, distinctione quinta.*

Aliæ hæreses, & superstitiones.

Animas hominum migrare de corpore in corpus hac lege, ut si anima in primo corpore peccet, mittatur in secundum, in quo si iterum peccet, mittitur in tertium corpus, in quo si peccare non desistat, denique in gehennam detritur: *Ordine 4. tractatu secundo, & pluribus aliis locis.*

Animam Abelis migrasse in Seth, animam vero Seth in Moysem: *ibid.*

Animæ indoctorum hominum in resurrectione non recipient corpora sua: *Ordine tertio, tractatu secundo, charta tertia.*

Rabbinus duo singula quaque hebdomada pridie Sabbati duos vinulos creabant, quos deinde toros comedebant: *Ordine 4. tractatu 4. distinctione secunda, charta 65.*

Quicumque ter in Sabbato comederit, vitam æternam consequetur in alio sæculo: *Ordine secundo, tractatu primo, distinctione sexta.*

Nihil comedi debet numero pari, sed impari: hoc enim numero maxime delectatur Deus: *Ordine 4. tractatu 2. distinctione 7.*

Si quis oraverit facie ad meridiem conversa, sapientiam consequetur: ad temeritatem vero divitias: *Ordine 4. tractatu 3. distinctione 2. charta 25.*

Si quis sub ventre Cameli, aut inter duos Camelos, aut inter duas mulieres petulantie sit, nihil unquam ex Thalmud poterit edicere: *Ordine 4. tractatu 10. distinctione 2.*

Si quis negaverit libros Thalmudicos, in quibus scripta continentur prædicta sanctissima præcepta, Deum ipsum negat. *Præfatione totius Thalmud.*

DE CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM PROCURANDA.

LIBRI IX. PARS SECUNDA.

CAPVT I.

De ratione agendi cum Iudæis, & iu- vandi illos.

Judæi blandi-
rijs ad fi-
dem or-
tho-
doxam
reducen-
di.
Uten-
dum con-
tra Ju-
dæos ve-
teris te-
stamenti
testimo-
nijs.

QUO muneris conversionis infidelium incum-
bunt, maximè studere debent, ut alieni à
Christiana Religione ad eam blandimentis, non
asperitatibus adducantur: quod præcipuè est ob-
servandum cum Judæis, teste *D. Gregorio*; qui po-
tius auctoritatibus, rationibus & blandimentis,
quàm rigore, ad fidem Christianam recipiendam
provocari debent. Quare in Evangelio eis annun-
tando, divinarum Scripturarum, præsertim ve-
teris testamenti, testimonijs urendum est: confun-
dendi enim expugnandique Judæos nulla est alia
ratio, nulla via, nisi ex Scripturis ipsorum JESUS
Christus demonstretur: in quo omnia à lege, &
Prophetis prædicta penitus expleta sunt, ut amen-
tia sit, alium, in quo illa fiant, præstolari.

Incubuit in id studij vehementer Paulus, egre-
gii Christi prædicator, cujus indefessam in hoc
Judæis probandi operam, cum alias sæpè, tum
apud Thessalonicenses maximè Actus Apostolici
commendant. Cum perambulassent, inquit, *Amphi-
polim & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat
synagoga Iudeorum. Secundum consuetudinem autem
Paulus introivit ad eos, & per sabbata tria disserabat
eius de scripturis; adaperiens, & insinuans, quia Chri-
stum oportuit pati, & resurgere à mortuis: & quia hic
est JESUS Christus, quem ego annuntio vobis.* Cui
præceptoris optimi industria par nobilium audi-
torum cura respondit. Nam nobiliores, inquit,
eorum qui sunt Thessalonicæ susceperunt verbum
cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scriptu-
ras, si hæc ita se haberent. Quo tempore eloquen-
tissimi, ac scripturarum potentissimi fratris Apol-
linis in Evangelico negotio promovendo, & Ju-
daica perveritate confutanda extitit mirabilis vis.

Act. 17.

*Iudæus, inquit, quidam Apollo nomine, alexandrinus
generis, vir eloquens, devenit Ephesum potens in scriptu-
ris. Hic erat edoctus viam Domini, & fervens spiritu
loquebatur, & docebat diligenter ea qua sunt JESU.
Ac mox: Qui eum venisset (in Achaïam) contulit
multum his, qui crederant, vehementer enim
Iudæos revincebat, publicè ostendens per Scripturas esse
Christum JESUM. Hoc Apostolorum studium
innuati in conciliandis fidei Christianæ Judæis,
vel si spontè insanire mallent, obstruendis ac pu-
desaciendis, posteriores nonnulli, non verbo so-
lùm, sed literis etiam egerunt: ut Christus in utro-
que testamento pariter ostenderetur. Exerat præcla-
ra, ac prolixa disputatio Iuliani Marcytis cum Tri-
phone principe Synagoge. Extant libri sancti et-
iam Marcytis Cypriani ad Quirinum adversus Ju-*

dæos, in quibus breviter certis capitibus, Scrip-
turas utriusque testamenti congruentes adhi-
bet.

Sed quid immoramur Apostolorum, sive alio-
rum Patrum exemplis, cum Christus ipse sæpe fi-
dem suam ex veteris scripturæ documentis asse-
ruerit, confirmavit, astruxerit: idque jam cum im-
pijs & infidelibus agens, jam cum suis, mitioribus
quidem, & ad discendum benè paratis, sed tamen
crassis adhuc, & parum ingenio promptis? At Ju-
dæis quidem tum Moysen suum objicit, quem aut
ocieranter legerent, aut infideliter acciperent:
propterea scrutari jubet Scripturas, quoniam ipse
de illo testimonium perhiberet, & Davidem opo-
nere de Christo canentem: *Dixit Dominus Domi-
no meo, sede à dextris meis.* Et cum accepisset Iaiæ
volumen, ac locum fortè aperuisset, ex capite sexa-
gesimo primo, in auribus illorum tunc esse pro-
phetiam impletam docuit, quod ipse ille esset,
quem Spiritus Domini unxisset, atque ad evange-
lizandum pauperibus misisset, ut sanaret contritos
corde, ut prædicaret redemptionem captivis, &
cæcis visum largiretur, & contractos dimitteret
liberos, & tempus salutare, Deoque gratum an-
nuntiaret hominibus: quæ omnia sanè ille egregiè
præstabat, ut ipsa rei veritate evidè testimonium
redderet, vel ij homines, qui mox præcipitem ip-
sum acturi fuerant. Jam verò Discipulos quàm
freq. enter, quàm dilucidè Scripturarum admo-
ner, atque in ijs præsertim, que ab illorum & sen-
tu & studio maximè aliena intelligebat, hoc est, de
passione sua, & morte, & opprobrio crucis.

Ac denique videre est, in omni ferè concione,
aut collatione Apostolorum, Christi Evangelium
testamenti veteris prædictionibus comprobatum:
*Huic, inquit Petrus omnes Prophetæ testimonium per-
hibent, remissionem peccatorum recipere per nomen ejus.*
Idem alià quoque: *Deus autem, qui pronuntiavit per
os omnium Prophetarum, pati Christum suum, sic im-
plevit, Et infra: & omnes Prophetæ à Samuel, & dein-
ceps qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.* Simili-
ter Stephanus: *Et occiderunt eos, qui pronuntiabant
de adventu justis, cujus vos nunc productores & homicida
fistis.* Eodem modo Paulus ad Antiochenos: *Qui
enim habitabant, inquit, Hierusalem, & principes ejus,
hunc ignorantes, & voces Prophetarum, qua per omni
Sabbatum legantur, judicantes impleverunt, &c.
Cumque consummassent omnia, qua de eo scripta
erant, deponentes eum de ligno, posuerunt in monimen-
to. Et Romæ in vinculis positus: *Exponebat, inquit,
testificans regnum Dei, suadensque eis de JESU ex lege
& Prophetis, à mane usque ad vesperam.* At-
que ad Romanos scribens, segregatus in Evangelium
Dei, quod antea promiserat per Prophetas suos in Scrip-
turis Sanctis. Immensum erit hujus argumenti pec-
currere singula,*

QUÆ

Quæ cum ita se habeant, facile est judicæ cæcitatibus causas pernoscere, quibus cum nihil magis in manibus sit, nihil frequentius in ore, quam Scriptura divina, nihil est tamen obscurius atque infructuosius. Quin potius noxium, & extrinsecus malitia illorum redditum est, quod est unice ad salutem ipsorum divinitus institutum, ita vaticinante

Isa. 68. Spiritu Sancto: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalum. Osurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva.* Verè enim ex mensa cælestis Scripturæ, qua pasci & ali debuerant, scandalum potius & laqueum, & dignam itæ retributionem accipiunt; quod oculi illorum clausi sint, & dorsum in terram incurvum, ut æterna & cælestis videre non possint, terrenis his infimisq; affixi, dum in spirituali lege nil nisi carnale cogitant, nil nisi animale vel desiderant vel expectant. Propterea *Isaias* audivit, *Claude oculos populi hujus, & aures ejus obtura, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Vident divinos codices, & legunt, ac audiunt, sed in ipsis cæci sunt, & sardi ac trunci. Ipsi enim oculos suos compresserunt. Nam quod illa dixerit *Isaias*, propterea quod Christum repellentes, quæ de Christi excellentia Prophetæ docent, Judæi intelligere non possunt, aperit *Joannes* indicat, cum recitatio illo testimonio adtingit: *Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.* Itaque accidit ijs, quod ab eodem Propheta alibi scriptum est: *Quoniam misisti vobis Dominus Spiritum soperis, claudet oculos vestros, prophetas & Principes vestros, qui vident visiones, operiet. Quo pacto verò oculos perfidorum claudat, & operiat in ijs: et nativæ magistros, docet consequenter: Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati: quem cum dederint scienti literas, dicent: *Legit istum, & respondet: Non possum, signatus est enim. Et dabitur liber nescienti literas, diciturque ei, lege, & respondet, nescio literas.* Ita declarat sacram Scripturam non esse quidem ab illis auferendam (quos Ecclesiæ Scismaticos esse oportere præclatè *Augustinus* dixit) sed tamen ita clausam, & libatam fueram, ut æque & literas scienti & ignorantibus usu sit.*

In divinæ verò Scripturæ sensu hauriendo *70.* Interpretum versio amplectenda est, ac deinde versio Chaldaica à *Jonatha* edita, in his potissimum locis, in quibus non fuit corrupta, observanda. Deinde veterum Rabbiorum argumenta illa, quæ ad Judæos confutandos facere possunt, in medium producenda sunt: quæ ex *Galatino*, *Porcetto*, & alijs sacri negotio poterant erui. Ac denique divinæ Scripturæ interpretatio, juxta literalem sensum, ex varijs puriorum Sanctorum Patrum, & posteriorum Doctorum opusculis, adversus Judæorum errores, & impietatem conscriptis, quorum mentionem fecimus in principio, petenda est.

Sed quoniam aliquando, (ut optimè advertit *Possevin.* *Tomo 1. Bibliothec. lib. 9. cap. 4.*) citantur Rabbini, quorum scripta antiqua, Christianaque Religioni faventia, Judæi recentiores penitus de medio tollere conati sunt: ne scilicet ad eorum fontes accedere possimus, sicut de libris Rabbini *Haccados*, qui temporibus Antonini vixit: aut iste Judæorum dolus præmonendus est, aut certiores Rabbini, quorum scripta, vel saltem certa vestigia adhuc extant, afferendi sunt, ne Judæi, si petant ostendi libros, ex quibus hæc argumenta desumuntur, & non habeantur, dicant à Christianis esse confictos: id etiam observandum est ne quid

Hebraicè exprimat, quod rectè aut appositè non pronuncietur, cujusque significatio non desumatur ex Authoribus, & linguæ Sanctæ peritissimis: tractanda enim est Evangelicæ veritas Evangelicè, hoc est, cum summa veritate & dignitate.

Veram non sufficient prædicta, nisi cause ac impedimenta omnia, quæ eos in cæcitate detinent, tollantur: inter impedimenta autem ea potissima sunt, lectio, & retentio librorum impiorum, nefariorum, & damnatorum, in quibus passim, aut delitescunt, aut cernuntur (præcipuè in *Thalmud* & alijs Rabbiorum scriptis) blasphemias in Deum & Sanctos, calumniæ & contumelias in Deum, & Sanctos, obscuratio Evangeliorum, errores contra legem naturæ, corruptelæ, & depravationes divinarum Scripturarum: qui ob graves hæreticos, errores, superstitiones, deliramenta, atque horrendas blasphemias contra legem divinam, & fidem Catholicam sæpe ac diversis temporibus damnati, prohibiti, ac publicè concremati sunt, tum à magno *Justiniano* Imperatore, ut habetur in *Novell. 146. de Hebræis* §. Quæ verò tum à *Greg. Bullæ Greg. IX. Innoc. V. Clementis VI. Honorij IV. & aliorum contra Iudæos.* *Papa IX.* quem referens in *Bulla ad Regem Franciæ*, quæ incipit (*Impia Judoorum perfidia*) secutus est *Innocentius Papa IV.* alijsque summi Pontif. *Clemens Papa Quartus* in suis literis incipientibus (*Damnabili perfidia Judoorum*) *Honorij IV. Joannes XXII. Julius III. Paulus IV. Pius V. Greg. XIII.* quorum Bullæ sive rescripta de hac re habentur apud *Dilectorum inquisitorum, & similiter Edictum S. R. E. Cardinalium, Generalium inquisitorum*, qui non modo in Urbe, & dominio Ecclesiastico, sed etiam in tota Italia eosdem libros perquisiti, & flammis tradi fecerunt, & qui deprehensi fuissent tales libros habere, pœnas pecuniales, & publicationem bonorum, & contumaces etiam ultimum supplicium incurtere decreverunt, illorumque expurgationes severè prohibuerunt.

Ac denique novissimè *Clemens Papa VIII.* valde appositè & opportunè providit edita *Bulla* contra impia & scripta, & errores Hebræorum, quæ incipit, *Cum Hebræorum malitia*: anno 1592. ubi inherens prædictorum Summorum Pontificum vestigijs, renovansque eorum decreta, & insuper sequentibus verbis circa prædictos libros suam mentem declarat.

Omnibus (ait) & quibuscumque universitatibus Hebraeorum, eorumque singulis tam in temporalibus S. R. E. VIII. Bullatione, quam etiam extra eam ubivis locorum, & in quibusvis orbis Christiani partibus constituta, perpetuè Iudæorum prohibemus, ne quosvis libros, & codices impios *Thalmudicos, sæpe damnatos, vanissimos, Cabalisticos, atque Cabalisticos nefarios, à prædecessoribus nostris prohibitos & listas.* condemnatos; nec non opera, commentaria, tractatus, volumina, & scripta quacunque, tam lingua Hebræica, quam quavis alia hæcenus conscripta, aut versa, dicta, & impressa, ac in posterum conscribenda, aut vertenda, edenda, vel imprimenda continentia seu continentes tacite, vel expresse, hæreses vel errores, contra sacras veteris testamenti scripturas, nec non contumelias impietates, blasphemias, contra Deum, sanctissimam Trinitatem, & Salvatorem nostrum Dominum IESUM Christum, ejusque Sanctam, Christianam fidem, ac Beatissimam semper Virginem eius genitricem *MARIAM, & Beatos Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, aliosque Sanctos Dei, Sacratissimam Crucem, Sacramenta nova legis, sacras Imagines, & Sanctam Catholicam Ecclesiam, & sanctam Apostolicam, ac contra Christi fideles, præsertim Episcopos, Sacerdotes, & alias Ecclesiasticas personas, atque etiam*

Excusandè Judæorum malis impij Rabbiorum libri.

Bullæ Greg. IX. Innoc. V. Clementis VI. Honorij IV. & aliorum contra Iudæos.

Clementis VIII. Bullatione, quam etiam extra eam ubivis locorum, & in quibusvis orbis Christiani partibus constituta, perpetuè Iudæorum prohibemus, ne quosvis libros, & codices impios *Thalmudicos, sæpe damnatos, vanissimos, Cabalisticos, atque Cabalisticos nefarios, à prædecessoribus nostris prohibitos & listas.* condemnatos; nec non opera, commentaria, tractatus, volumina, & scripta quacunque, tam lingua Hebræica, quam quavis alia hæcenus conscripta, aut versa, dicta, & impressa, ac in posterum conscribenda, aut vertenda, edenda, vel imprimenda continentia seu continentes tacite, vel expresse, hæreses vel errores, contra sacras veteris testamenti scripturas, nec non contumelias impietates, blasphemias, contra Deum, sanctissimam Trinitatem, & Salvatorem nostrum Dominum IESUM Christum, ejusque Sanctam, Christianam fidem, ac Beatissimam semper Virginem eius genitricem *MARIAM, & Beatos Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, aliosque Sanctos Dei, Sacratissimam Crucem, Sacramenta nova legis, sacras Imagines, & Sanctam Catholicam Ecclesiam, & sanctam Apostolicam, ac contra Christi fideles, præsertim Episcopos, Sacerdotes, & alias Ecclesiasticas personas, atque etiam*

contra nuper ad eandem Christi fidem conversos, ac Neophytos, & alios contra Religionem Catholicam; vel in quibus etiam impudica, & obscena narrationes memorantur, etiam sub pretextu quod expurgata fuerint: vel donec expurgentur, sive quod de novo typis excusa fuerint, mutatis nominibus, vel etiam sub obtentu, seu tolerantia aut permissione (ut pratendant) Secretarij, aut cujusvis persona sacri Concilij Tridentini, aut Indictu librorum prohibitorum per recalcenda Memoria Pium Papam IV. predecessorem nostrum editi, vel cujusvis indulti Apostolici, aut licentia per S. R. E. Cardinales etiam legatos, aut Camerarium, seu Cameram Apostolicam, vel nuntios etiam cum potestate Legati de latere, aut locorum ordinarios seu inquisitores hereticæ pravitatis forsitan quomodolibet concessæ, aut quovis alio quasito colore, legere, habere, vel retinere, emere, vel vendere, aut evulgare ullo modo audeant, vel præsumant. Hactenus Clemens VIII.

Quare cum experimento, & collatione similibus librorum comparati sit, omnes ferè Rabbinorum Commentarios, ac libros, ut plurimum pravam ac perniciosam doctrinam contra legem divinam, ex voluminibus Thalmudicis originatè traditam, & de contemptum contineat, ideo gravissimi ac sapientissimi viri, ac sanctæ fidei Christianæ zelatores, censebant Judæis tollendos esse non solum libros Thalmudicos, verum etiam quoscunque alios Rabbinorum Commentarios, vel ut ab illorum errorum fontibus fœdissimis derivatos, sed tantum eis sacre Scripturæ libros veteris testamenti esse permittendos, quia ab illis Hebræorum impij tractatibus sensus divinæ Scripturæ, oraculaque Prophetarum pervertuntur, summa cum divinæ majestatis injuria. Deinde nomen Christi Domini B. Virginis MAR. I. E. ejusque Matris, atque totius Ecclesiæ, pro qua sanguinem fudit, passim blasphemantur, magno Christianorum dedecore, ac hæreticis arma suppeditantur à Judæis, unde hæreses defendantur. Ac denique similibus libris docentur Judæi Christum Dominum, & Christianos omnes oppugnare, fraudesque suas, & dolos transmittunt ad posterum. Quare per Dominos Cardinales, inquisitores tempore Julij III. & deinde etiam in congregatione revisionis librorum Hebræorum sub Gregor. XIII. anno 1576. sancitum fuit, ac denique Clemens VIII. decrevit in congregatione sanctæ Inquisitionis, ut Judæis sola scriptura relinqueretur, super quo deinde visum est super sedem, edita B. alla supra citata, contra impia scripta, & libros Hebræorum, ex quibus liquet quam falsa sit Petri Galatini lib. 1. de arcibus Catholicæ veritatis e. 7. sententia, qui conatur ostendere Thalmud Judæorum à Christianis recipi debere, & in Latinum sermonem converti, & publicè in Christianorum scholis explicari. Hactenus quoad impedimenta conversionis.

Auxilium & consilium pro conversione Judæorum

Ea verò quæ juvare eorum conversionem possunt, sunt hæc præcipuè: primo, ut placidè ac benignè hortentur, & peccata eorum conversionem impediunt, cum communicatione ipsis aperiantur, ostendendo quàm gravia sint, ut eorum penitentia ipsos, non ut ira accendatur, aut à Christianis odio habeantur, quin potius monendi sunt, ut charitatis & virtutum exemplis eos ad conversionem provocent, ipsi autem correptione placida & facilis sufficiat.

Principes Christiani tam Ecclesiastici quam seculares, ad insinuandam tum cum ijs, tum etiam cum alijs infidelibus Christianam benignitatem, eos gravibus inquisitionibus, aut vectigalibus non premant, sed potius aliquid ipsis remittant; nam ad fidem invitari possunt immunitioe tributi,

aut onerum civilium, aut publicorum immunitate, & pensionum promissione, exemplo sancti Gregorij Papæ, qui Judæis, qui in suis possessionibus patrimonij Sicilia erant, promissit se ijs, qui ad verum Dominum nostrum JESUM Christum se convertere voluissent, onus pensionum eorum, aliqua ex parte imminuturum. Quod ita, inquit, fieri volo, ut si quis ex ijs convertas fuerit, si solidi pensionem habet, &c. & taxat portionem immunitationis oneris.

Generaliter vero tam Judæi quam Saraceni, sive alij infideles, ad fidem conversi, eo quod infideles fuerint injurijs sufficiendæ non sunt: nec ceteri infideles videntes eos affici contumelijs, aut non honorari, sicut ceteri Christiani, detestantur à conversione ad fidem, ut optimè commendatur in Rituali Romano novissimo à Cardinali de Sancta Severina edito, in tractatu de Neophytis instruendis, his verbis: *Parochi commendent eos, scilicet Neophytos, alijs Christianis, ut benigne humaniter, & cum omni charitate cum eis agant, habeantque eos ut fratres in Christo, non autem evitent, respiciant, aut contemnant, quod ex infidelibus nati sint, imo majori amore eos diligant, quod relicta infidelitate Christianam religionem amplectati sint, nec propter novam fidei susceptionem inter hujusmodi noviter conversos ad fidem, & alios Christianos antiquos discrimen faciant, nec verbo, aut factò contumelijs afficiant, nec affici permittant, sed pro viribus contradicant, & pro eis se opponant, ac prohibeant, & eos omni charitate prosequantur, & demonstrant sine personarum acceptione, omnes Christianos Catholicos unum esse corpus in Christo, in quo, sicut dicit Apostolus, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides qua per charitatem operatur.*

Et iterum: *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive per aquam, sive per Gentiles, sive servi, sive liberi, & omnes in uno spiritu potati sumus.*

Ac etiam: *Unum corpus est, unus spiritus, sicut & vocati estis in una spe vocacionis vestre, unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.*

Cum autem Christus se ijs communicaverit, & nos ipsis nostra communicare debemus, & quos Dominus nollet per lavacrum regenerationis suo sanguine mundare, & sanctificare dignatus est, inquam profecto est, ut si in aliquo culpabiles non inveniatur, nec nisi ratione originis suspecti fore, antiqui Christiani eos, ut immundos & indignos, ab officijs, hominibus, dignitatibus, & privilegijs, quibus alij Christiani utuntur, & gaudent, arceant, & matrimonia cum ijs contrahere nolint, & hujusmodi alia in illos faciunt, quæ alios infideles à conversione plerumque avertunt, & ipsos Neophytos contristant. Adeo ut imbecilles & debiles in fide, quandoque cum se despectos vident, intrinsecus peniteat, quod fidem Christianam susceperint, non sine magno animarum detrimento, & Christianæ Religionis contumelia.

Quare publicè, & privatim non modo Parochi, sed etiam Episcopi, & Prælati severè arguant eos, qui novos Christianos sic despiciunt, contemnunt, contumelijs afficiunt, & pristina ijs conditionem exprobrant, vocando eos Judæos, Turcas, Maranos, Regeneratos. Quos etiam pro gravitate facti coercerant, at puniant, aut puniendos curent: præcipuè autem in Judæos, aut alios infideles animadverendum est, qui in sua cecitate per-

permanentes, Neophytos, qui relictis cæcitatibus in fidei Christianæ lucem venerunt, autem contumelijs afficere, quacunq; lingua Apostatas & perditos homines eos vocantes.

Deinde, ut advertit Antonius Pollewinus, urgendū sunt Hebræi, exemplo plurimorum Patrum, qui ex Judæis conversi magnos progressus in Ecclesia fecerunt, ut eorum ingenia, doctrinam, sanctitatem imitentur, ac Deo vocanti manus dent. Facile vero docenti fuerit petere ex Ecclesiasticis historijs, quæ ad hanc rem faciunt: cum præter multos Apostolicos viros, qui ad Judaismo conversi divinum fidei negotium usque ad sanguinem propagarunt, quindecim fuerint Hierosolymitani Archiepiscopi, qui continuè eam administrarunt Ecclesiam, plures Episcoporum decades passim, ut Christiana crescebat res: Sanctus Julianus Archiepiscopus Toletanus, per plures doctissimi Rabbini, Linus, Evaristus, Theodorus, Pontifices Maximi, quique sanctissimè vitam egerunt (ac ferè nostris sæculis) præter alios Paulus Burgensis, primo Carthaginensis, mox Burgensis Episcopus, idemque Castellæ, & Leonis Regis summus Cancellarius: Theologi vero ac Religiosi, & Religiosorum Generales Præpositi, quorum maxima laus hoc tempore fuit in Ecclesia. Hactenus Pollewinus.

Præterea ne Judæi, & alij infideles propter amissionem bonorum suorum à fide suscipienda retrahantur, sed facilius convertantur ad eam, notum fiat eis, quod venientes ad fidem omnia bona sua mobilia, etiam malè & usuris acquisita retinebunt, non tamen quæ ceteris personis restitui debent: quodque si filij familias fuerint, à parentibus vel alijs consanguineis successione legitima, vel aliqua eis debita portione, paternorum vel maternorum bonorum, privati, aut fraudari non poterunt, nec ullum testamentum aliave ultima voluntas, neque ulla inter vivos, vel causa mortis donatio, vel alia alienatio facta in fraudem, obstare valeant, prout alias observatum & constitutum est. Acnovissimè Paulus III. etiam ampliando quoad legitimam, & bona inter vivos, atque ad retentionem ex usuris acquisitionum, perpetua sua Constitutione sancivit. Eadem etiam Bulla Pauli III. quæ prodit anno 1542. jubetur, ut civitate, privilegijs, immunitatibus, libertatibus, sicut & alij gaudeant Judæi, quandoquidem per gratiam baptismi concives Sanctorum, & domestici Dei efficiantur.

Illud etiam valde expedire certum est, ad Judæorum, & aliorum infidelium conversionem faciliè procurandam, ut libelli de eorum erroribus, vel etiam aliquis ex prædictis, maxime Epistola illa Rabbi Samuelis, ipsorum lingua conscriberentur, & ederentur; & editos Episcopi & Prælati, si ve alij ad quos spectat, de eorum salute tractate, Judæis traderent & expugarent.

Denique quid agendum sit, & quomodo instruendi Judæi ad fidem conversi, ne ad vomitum revertantur, dicemus latè 2. Tomo, cum de *Catechismo conversorum ad fidem*, deque intruendis Neophytis dixerimus.

CAPVT II.

In quibus casibus sit interdicta Christianis communicatio cum Judæis, & contra?

Judæorum conversatio illicita est Christianis in generali quidem, quantum ad assiduam seu familiaritatem conversationem, & in speciali, in decem casibus prohibetur Christiani communicare cum Judæis, qui colliguntur ex *d. c. nullus*, & *C. omnes 28. q. 1.*

Primo interdicatur Christianis habitare simul cum Judæis; secundò ad eorum convivia accedere, vel eos ad nostra invitare aut una cum eis cibum capere: tunc autem erit letale peccatum comedere cum eis, quando Judæi inter edendum cibos discernunt, nisi sit in extrema necessitate, ita Armilla verbo *Judæum*, & colligitur ex *d. c. omnes*. Et Clericus contrafaciens debet deponi, & excommunicari. *d. c. nullus*, nisi id faciat in extrema necessitate, & tunc comedere non, ut *Azyma* sed materialiter ut panis est. Nec solum Christianis prohibitum est ad eorum epulas accedere, sed etiam ad eorum nuptias, dies festos, Synagogas frequentare, & cum eis ludere, & quod detestabilius est choreas agere. Tertio prohibetur Christianis simul cum Judæis in balneum intrare, & in eo se lavare: quarto, vocare eos ad curandas suas infirmitates: quinto medicinas ab eis recipere, quod intelligendum est, ex mente Silvestri, & aliorum de medicinis donatis, & ultro acceptis, quæ plurimum valent ad conciliandam familiaritatem, non tamen de his, quæ pretio emuntur: sexto, interdicatur Christianis filios in domibus Judæorum nutrire: septimo, Judæis famularum præstare, hoc est, servire eis, ut famuli, quod non solum intelligitur intra domum Judæorum, sed etiam extra illorum domos assidue non poterunt eis servire, cum textus nō faciat mentionem de domo, quia serviendo eis extra domum assidue, possunt faciliè cum eis contrahere familiaritatem. Poterunt tamen in illis casibus, in quibus non contrahunt prædictam familiaritatem, ut colere agros eorum, & hujusmodi alia, ut colligitur ex *c. nullus* de Judæis, quod munus præstare debet ut colonus, non ut servus: octavo servitutis vinculo ijs subijci non, eos publicis officijs fungi inter Christianos: decimo, vel et eorum *Azymis*.

Prædicta prohibentur in *d. c. nullus* & subditur: *Si vero quisquam id fecerit, si fuerit Clericus disponatur, si laicus excommunicetur*: quæ pœnæ non nisi graves ob causas, & gravem culpam in jure solent apponi. Quare transgressores graviter peccant, nisi excusentur ob levitatem materiæ. Præterea hæc Christianis interduntur, ob periculum perfidiæ, quod imminet ex assidua familiaritate cum Judæis: & similiter prohibentur ad dignitatem fidelium servandam, contra quæ fieret, si Judæis permitterentur officia publica, vel *Azyma* eorum Christiani comederent, vel ad illorum convivia accederent: ipsi enim tanquam divina profitentibus, nostra abominantibus, Christiani quasi profani & inferiores se exhiberent, illis tantum deferendo. Versantibus igitur tam in periculo perfidiæ quam despectu Religionis nostræ sine rationabili causa, (inquit Cas. in *Summa*, verbo, *Judæus*) erit mortale: si vero non sit periculum subversio-

nis, & sit rationalis causa, nullum esse peccatum existimat Atinilla verbo *Judeus numero 3.*

Ex dictis colligitur non esse interdictum aliquo jure Christianis emere, vel vendere aliquid Judæis, sicut nec cum eis colloqui: ita colligit Abbas, & Summistæ ex C. Cum miserabilem, *de Judæis.* Sed, an Christianus tuta conscientia vendat agnum Judæo, cum scit emere ad eum finem, ut eum ritu Judaico in Paschate sacrificet, diximus *supra* cum de communicatione in genere cum infidelibus ageamus.

Ultimò scire oportet, Prædicatoribus Sancti Evangelij ex Ordine nostro agentibus in terris infidelium ex privilegio S. D. N. Clementis Papæ VIII. fuisse concessum, posse cum Judæis caterisque infidelibus conversari verbo, officio, & cibo: imò id fuisse jure concessum omnibus Sacerdotibus, qui causa prædicationis versantur inter eos, ex jure canonico stabilitum invenimus.

Alia etiam in jure prohibita sunt Christianis in favorem Judæorum: qualia sunt, ne Judæi cogantur ad fidem, nec eorum pueri in vitis parentibus baptizentur, ne offendant eos in personis, nec in rebus, sine interventus judicis, ne impediant eos in suis observantijs, dummodo nihil faciant in opprobrium nostræ fidei, non exigant ab eis coacta servitia, ne invadant eorum Cæmeteria, nec exhument corpora eorum, ne die Sabbatho trahantur ad judicium, de quibus latè *Summistæ* verbo *Judeus.*

CAPVT III.

Quænam Judæis, Christianis Principibus subjectis, prohibita sint?

UT omnis occasio tollatur Judæis Christianis se adjungendi, atque cum eis (quibus tam stricte in jure communitio est prohibita) consuetudinem & familiaritatem contrahendi, *in primis* in C. nullus *de Judæis* præcipitur, ut hi in omni Provincia Christianorum, in omni tempore (videlicet interdium & nocte) publicè signum portent in habitu, quo ab alijs Christianis populis distinguantur. *Secundo*, Ne officio publico fungantur inter Christianos. *Tertio*, Novas Synagogas ne instituant: & extruant; permittitur tamen eis antiquas retinere, easque reficere, dummodo solum in pristinum statum restituant, non ramen majores ac magnificentiores reddant. *Quarto*, Prohibentur ostia, & fenestras tribus diebus ante Pascha apertas habere, inò tota die clausas tenete coguntur, ne eo die in contumeliam Christi Domini & Redemptoris nostri, Christianos irrideant. *Quinto*, Non licet Judæo Christianum servum habere, quare servus Judæi etiam vernaculus, ex ejus ancilla natus Christianus effectus, statim fit liber nullo pretio soluto. Imò cum primum innotuerit servum Judæi fieri velle Christianum, statim ac cognitum fuerit ejus propositum, fit liber nullo pretio dato. *Sexto*, Ne testimonium dicant contra Christianum, nec possint convenire Christianum, ante Judicem Judæum. *Septimo*, Judæi, aut pagani, si furore petenti in volentem fieri Christianum irrogent, flammis traduntur concremandi, secundum legem Constantini. Alia verò, quæ prohibentur Judæis circa usuratum exactiorem, videntur apud *Summistæ* verbo *Usura.* Illud hic obiter notandum est, Judæo ad Christum sese

transferenti, licet Ecclesia non possit remittere obligationem restituendi usuras, si certæ & notæ sint personæ, quibus facienda est restitutio: quando vero sunt incertæ, jure potest Ecclesia remittere, ut ex hujusmodi remissione facilius ad Christum Judæorum conversio reddatur.

CAPVT IV.

Casus, in quibus Judæos, aliosque infideles de inquentes, Judices Ecclesiastici punire possunt.

QUANDO verò Ecclesiastici Judices, & Apostolici Inquirentes, contra Judæos graviter delinquentes possint providere, constabit aperè ex Constitutione Pontificia *Greg. XIII.* quæ incipit: *Antiqua Judæorum, &c.* Quare placuit hic casus in specie referre, ut clarius constet agentibus inter Judæos, quibus in rebus gravissimè delinquant. Statuimus, inquit Pontifex, inquirentes hæreticæ pravitatis liberè posse procedere in omnibus causis & casibus, qui sequuntur:

Si quis Judæus, aut infidelis in ijs, quæ circa fidem cum illis sunt communia; velati unum Deum, æternam, omnipotentem, creatorem omnium visibilibus & invisibilibus, & similia non esse asseruerit, prædicaverit, vel privatim alicui innotaverit.

Si demones invocaverit, consuluerit, aut eorum responsa acceperit, ad illosve sacrificia, aut preces, ob divinationem, aut aliam causam, direxerit, aut quid eis immolaverit, vel charis, aliorumve rei fumigationes obtulerit, aut alia quævis impietatis obsequia præstiterit.

Si Christianos verbo, vel factò, vel exemplo, aut alio quovis modo nefariè hujusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda adduxerit, aut adducere attentaverit.

Si Salvatorem Dominum nostrum JESUM Christum purum hominem, vel peccatorem fuisse, matremve Dei non esse Virginem, & alias hujusmodi blasphemias, quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum aut corruptionem impiè protulerit.

Si cuj usvis eorum opera, auxilio, consilio, vel favore aliquis Christianus a fide deserverit, quamque semel susceperat abnegaverit, vel ad Judæorum vel infidelium ritus, ceremonias, superstitiones, vel impias sectas transferit, vel redierit, seu in hæresim aliquam incidit, aut qui ut Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodocunque præstiterit.

Si quis Catechumenum, vel quemcumque ex Judæis, aut infidelibus Deo inspirante, ad fidem Christianam venire volentem, à fide, vel fidei instructione, aut à sacri Baptismi susceptione retraxerit, averterit, vel dehortatus sit, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lavacro abluatur, quovis modo impediverit.

Si quis Apostatas, Hæreticosve scienter domi suæ receptaverit, aluerit, et in meatu juverit, seu quovis modo eis cibaria ubique præbuerit, aut dona, vel munera dederit, vel miserit, aut de loco ad locum eos deduxerit, vel associaverit, vel deducendos aut associandos juverit, aut sumptus ministraverit, duces coartaverit, vel adjunxerit, vel

ne

ne ab eis perpetrata deprehendi, aut investigati queant fecerit, quique dictos Apostatas aut Hæreticos scienter occulaverit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodolibet præstiterit.

Si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Judaicos quomodolibet damnatos, aut aliâs prohibitos tenuerit, custodierit, vel divulgaverit, vel in quâcunque loca tulerit, aut ad eam rem operam suam accommodaverit.

Si Christianos deserit, redemptionis que hostiam salutarem in ara crucis immolatam Christum Dominum ludibrio & despectui habens: quandocunque, maxime vero in sacro Parasceves die agnum sive ovem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamque conspuerit, sive quid aliud contra ipsam fecerit.

Si nutrices Christianas, contra sacrorum Ca-

nonum statuta, diverforumque Rom. Pontificum Prædecessorum nostrorum sanctiones, adhuc retinuerit, aut eas retinens die qua Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumplerit, lac uno, vel pluribus diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coegerit.

Et subjungitur: In quibus casibus universis & singulis omnes inquisitores, omnium regnorum, civitatum, provinciarum, dominiorum, & locorum universi orbis Christiani contra Jædos & infideles quoscunque diligenter inquirent, & procedant: & quos culpabiles deprehenderint, in eos pro culpæ modo, & pro criminum numero, multiplicatione, aut consuetudine delinquendi, flagella, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationes, exilis & alia atrociora decernant.

Hactenus Constitutio.

LIBER DECIMUS, DE CONVERSIONE SARACENORUM PROCURANDA.

P R Æ F A T I O.

AGARENÏ, quos vulgo Saracenos appellamus, adeo, & numero, & vitæ turpitudine creverunt, ut & divinis & politicis rationibus Christianorum Principum, & Virorum Apostolicorum animos, ad eorum conversionem strenuè procurandam, permovere debeant.

Primo, quia instare videntur tempora, imò & præ foribus esse, qua per varia mulcorum Patrum vaticinia, & astrologorum Prognostica de Saracenorum secta, ac præcipuè Turcarum imperio citò finiendò prædicta sunt; ac in primis

Sanctus Methodius Martyr à D. Hieronymo laudatus, loquens de fine sæculi, ait; *Surget autem Christianorum gens, & præliabitur cum eis, (scilicet Saracenis) & occidet eos gladio, & captivas ducet mulieres eorum, & interficiet infantes eorum, & descendet filij Imaelis in gladium, & tribulationem, & afflictionem, & reddet illis Dominus mala, quæ ipsi fecerant, & irruet super eos militia, septies tantum, quantum in aliis gesserunt, & occidet illos Dominus in manu Christianorum, & erit Regnum Christianorum exaltatum super omnia Regna, celeberrimæ sunt etiam aliæ de ruina hujus sectæ, hæc ætate futura prædictiones; id enim jam multis retrò sæculis prænunciaverunt noster sanctus Cyrillus Doctor Græcus, ac Prophetiæ dono illustris, Joachimus Abbas, ac plures alij, de quibus Melchior Sotherus lib. 1. de bello Pannonico ita scripsit: Taceo interim ac lu- *Melchior Sotherus.*
*bens prætereo, Methodij, Cyrilli, Brigittæ, Joachimi, Alfonsredi & Torquati, atque aliorum multa, non è Druidum quercubus, aut cortina Cynthij elicta responsa, sed pÿs mentibus, Spiritus instinctu, calitis enunciata oracula, quæ omnia tanquam ore uno prolata, Principibus Christianis deberi orbis Imperium profitentur. Imo prophetiæ hujus apud Æthiopes meminerunt Franciscus Alvaresius, Lusitanus, & Thevetus, ambo ævi nostri Historici: apud quos constans est, ab antiquis Patribus traditio, Turciam totam, & loca sancta sub jugo Principis alicujus Septentrionalis ventura, Vnde noster Joan. Baptistæ Mantuanus, illustris Poeta, ita scripsit:**